

॥ अमपण्डितप्रोतिविमलगणिविरिता ॥

॥ श्री लक्ष्मिदेवो नमः ॥

अथ पञ्चासौ भगिन्यनलग्निपादम्भोजं च नि
पञ्चासमुन्निचिमलग्निं संजोयिता ॥

श्रीभद्राहिलपुरप्रचनस्य कनासाल्यपादकवासनज्यो जानचंद्रात्मजगणचंद्रश्रीप्रभुवन
महाशयेन नन्दार्पयवाहकरक्षचन्द्रात्पञ्चप्रेमलंदश्रीप्रमहातेन च
सुदमित्ता प्रकाशिता.

बुडीओळ-राजनगर.
श्री रत्नासागरप्रीन्दीगमुद्रणालये मुद्रापितं. नं २७४३
शा. जयसिंहभाइपुत्राभृतलालेन मुद्रितम्.।

विक्रयसंख १०.७२

वीरनिर्माणसंगत २४४२

आयुति १ ली.

अत ५००

किम्मत अमूल्य.

॥ प्रस्तावना ॥

इह हि श्रीचम्पकश्रेष्ठिचरित्ररचनाचातुर्याचिताः श्रीप्रोतिविमलगणयः रुदा कृतं भूषण्डलं मंडयापामृरित्या-
भूषणायामस्यैव चम्पकश्रेष्ठिकथानकस्य प्रान्तभागविलोकनाद्रथनिर्माणसमयस्तु.

आम्रस्थलचातुर्मासि मध्यस्थमीतिविमलेन । शशिरसवाणान्गवदे (१६५३) त्रिहिताः श्लोकाश्चरित्रस्य ॥ १ ॥
इत्येवं विक्रमाक्रान्तविष्टपादिक्रमादित्यभूपालाञ्जिपंचाशदधिकपौडशततमे वर्षे निश्चीयते, तथैतेषां प्रीतिविमल-
गणीनां गुरुप्रशस्तिरवं श्रीमत्तपागणगंगांगणमणिभट्टारकश्रीआनन्दविमलसूरीश्वराः षट्पंचाशच्चमपट्पद्मग विमलशा-
खाशाखिनश्च सजातास्तेषां स्वहस्तदीक्षिताः शिष्ययुर्यासु श्रीधर्मसिंहगणयः श्रोत्रपविमला इत्यपराभिधानधारिणः ।

॥ यदुक्तं श्रीमन्त्रयविमलगणिभिः स्वकृतमाकृतसाधुवन्दनायां ॥

श्रीआर्णदविमलसूरीश्वर-हस्तदीक्षितगुणधामजी । हर्षविमलपंडितवैरामी धर्मसिंहघरे नामजी ॥ १ ॥

नाससीसजयविमलअनोपम-गणियरगुणमणिदरियोजी । कीर्तिविमलकवि तेहनो जाणो ज्ञानचरित्रजलभरियोजी॥२॥

॥ तथैव प्रकृतकान्कारैरपि प्रकटमेव प्रतिपादितं ॥

तत्पादपरिमल-सेवी श्रीधर्मसिंहगणिनामा । तत्पादपंकजसेवी जयविमलगणिर्गणे जीयात् ॥ १ ॥

इत्यादि यत्तु चम्पकश्रेष्ठीकथागान्ते श्रीआनन्दविमलसूरीश्वरचरणारविन्दचञ्चरीकायमाणश्रीविजयदानसूरीश्वर-

पट्टालंकाराणां विद्वद्विक्रटकोटोरहीराणां श्रीहीरविजयसूरीश्वराणां तत्पट्टवरधुर्योणां विजितकृपाक्षिरूपरीपहसेनानां श्रीपट्टवना-
 द्विजयसेनसूरीणां च नामनी सूचिते तद्यु तद्राज्येऽस्याः कथायाः कृतत्वादिति सामान्यसाधोश्चाचार्यचरणतोवित्वमयमन्त्रः ॥

क्षमेवाऽस्त्यतो न कोऽपि शंकावकाशः ॥

तथेवात्यन्तरसिके चम्पकश्रष्टिकथानके सकललोकोगोणित्वाच्च प्रसंगतो भवितव्यताया उपरि रावणकथायां निपातित इति
 न्तर्गतस्वसेनचंद्रान्तोक्तथानकं तथोद्यमे बुद्धौ च सुबुद्धिर्मंत्रिकथा तत्र वने सिंहो मदेन्मतः शशकेन निपातित इति
 तथा वानरसिंहयगोविंथा एकलडे शोयाल इति तथा बुद्धिहीना विनश्यति यथा ते सिंहकारका इत्यत्र व्याख्यायां कथं
 येण बुद्धौ शशकशृगालकमलाधरविप्रकथानकान्यपि स्थापितानि चास्याः कथायाः संशोधनसमये पुस्तकधुगलमुपलब्धं
 तैवैकं राजनगरस्थितश्रीमत्पण्यासदयाविमलगणिज्ञानकोशस्यं द्वितीयं च श्रीमदणह्णिणपुरपत्तनस्थभाभाभिगणपाटकस्थितं
 श्रीहोरविमलगुनिवर्यचित्कोशस्थमिति पुस्तकद्वयानुसारेण शोधिते मुद्रिते चास्मिन् ग्रंथे दृष्टिदोषात् सीसकाक्षरयोजन-
 दोषाद्वा कचनाशुद्धिः स्थिता जाता वा तां कृपां कृत्वा सहृदयहृदयाः शोचयिष्यन्तीति यदुक्तं

सहृदयहृदयाः शोचयिष्यन्तीति यदुक्तं
 स्थिता जाता वा तां कृपां कृत्वा सहृदयहृदयाः शोचयिष्यन्तीति यदुक्तं
 संहति दुर्जनासत्र समादधति सज्जनाः ॥ १ ॥ इति ॥

विज्ञापयति
 श्रीमत्पण्याससौभाग्यनिमलगणिपादागविन्दचञ्चरीन्तायभाषणः
 पण्यासमुक्तिविमलगणिः

॥ श्रीमत्पण्डितप्रीतिविमलगणिविरचिता ॥

॥ श्रीचम्पकश्रेष्ठिकथा ॥

श्रेयःसंततिकर्तारं हर्त्तारं मकलापदाम् । नत्वा वीरजिनं वक्ष्ये चम्पकेऽन्यकथानकम् ॥ १ ॥
अत्रयं सुपत्तदाणं अणुकंपा उच्चियकित्तिदाणां । दुण्ह वि मुक्को नणिउ तिल्हि वि नो-

गाइअं दिंति ॥ २ ॥

सत्त्वानां करुणादाना-द्वक्त्रीः सम्पद्यते सदा । २पोटायाः कुक्षिसम्भूत-श्रेष्ठिचम्पकवद्भुतम् ॥ ३ ॥
अस्त्यत्र भरतक्षेत्रे पुरी पूरिव वज्रिणः । चम्पानामेति विख्याता ख्यातो यत्र सुखी जनः ॥ ४ ॥

१ इभ्यः श्रेष्ठी ।

२ पोटाया दास्याः

धनिनो धर्मसंयुक्ता विमुक्ता वृजिनामराः । नित्यं कृदपदुमायन्ते पृथिव्यां दानशीलतः ॥ ५ ॥
 आर्हणा आर्हदंष्ट्रीणां क्षिपन्ति कालकर्णिकाम् । कुर्वन्तो मानवा यत्र केमकेत्रामिकाङ्क्षिणः ॥ ६ ॥
 प्रौढप्रासादपङ्क्तानां भ्रान्ति प्रास्वदृशहालयः । चंचलतत्केलुभिर्यत्र सुगन्धाश्रितवांयुजिः ॥ ७ ॥
 तत्र सीमन्तपालोऽचूड्राजा राजकुले महान् । सौभाग्यादिगुणैर्गीतं विश्वे यस्य यशो बलम् ॥ ८ ॥

यतः,

यस्मिन्महर्षी शासति वाणिजानां निद्राविहारार्द्धपथे गतानाम् । वातोऽपि नासंश्रयदंशुकानि
 को लम्भयेदाभ्रणाय हस्तम् ॥ ए ॥
 तस्यापि तत्राढ्यायां वसन्तोऽप्या जना घनाः । तेषां मध्ये वृद्धतो वसति व्यवहारिकः ॥ १० ॥
 तस्य गृहे सुवर्णानां स्युष्णवृत्तिकोटयः । तथापि बद्धमुष्टिस्स दानं दत्ते न कर्हिचित् ॥ ११ ॥
 पूज्यन्तेऽहर्निशं तेन भक्त्या ताः स्वर्णकोटयः । नैवेद्यपुष्पधूपार्घ्यैरभ्रीष्टदेवता इव ॥ १२ ॥

दयापारं दंतलोहायं स करोति दयां विना । देवपूजागुरुरास्ति-धर्मकर्मोदिवर्जितः ॥ १३ ॥
निःस्नेहं भोजनं शुङ्क्ते न स्वपेद्गरमश्चके । वयर्थवस्त्रं विनैवं स निजं जन्माविम्वयत् ॥ १४ ॥

यतः,

मा धनानि कृपणः खलु जीवन् तृष्णयार्पयतु जातु परस्मै । तत्र चैष कुरुते मम चित्रं यत्तु
नार्पयति तानि मृतोऽपि ॥ १५ ॥

अन्यच्च,

कृपणकेरीकूटहृद् सरणं पश्येत्तु दम्भ । मत्तवीरुदरे बप्पमा नही क्कळुं अजस्म ॥ १६ ॥
अन्यथा पश्चिमे यामे नासो रतिं स्वचेतसि । शब्दमेकं नभोभूतं शुश्रावेत्यात्मकर्णयोः ॥ १७ ॥
समुद्भूतोऽस्य पद्माया भोक्ता कीनाशधर्मिणः । एवं द्वितीयतृतीय-रात्रौ शुश्राव निक्क?णम् ॥ १८ ॥

१ निरुणं शब्दम्.

असंज्ञाव्यं वचः श्रुत्वा श्रेष्ठी हृदीत्यचिन्तयत् । ममापुत्रस्य को ज्ञावो ज्ञोक्ताऽकस्माद्वनस्य रे ॥ १९ ॥
 पृष्ठाम्यहं निजां गोत्र-देवीं परम्परागताम् । मन्त्रार्याया ज्ञवेत्कुशाऽवन्यस्या वा ज्ञवेत्पुनः ॥ २० ॥
 पूजयित्वा ततो देवीं विधाय कुशसंस्तरम् । स्वपिति तत्पुरो नित्यं कृतोपवास एव हि ॥ २१ ॥

यतः,

पंचसु जिणकक्षाणेषु तदेव महारित्तवाणुज्जावाले ॥ जन्मंतरनेहेण य आगच्छंति सुरा इह ये ॥ २२ ॥
 सप्तमे दिवसे जाते प्रादुर्भूता ततः सुरी । प्रोवाच हे व्यवहारिन् किं कार्यं ते मया सह ॥ २३ ॥
 श्रेष्ठी प्रोवाच नो भद्रे वद त्वं कुलदेवते । असत्या किमु सत्या वा या वाणी व्योमसम्भवा ॥ २४ ॥
 देवी प्रोवाच नो भद्रे सा वाणी नान्यथा ज्ञवेत् । त्वद्भार्याया ज्ञवेन्नैव पुनः कुदयवतारकः ॥ २५ ॥
 अनिष्टं वज्रपातान्नं प्राणिनां प्राणघातकम् । एवं सुरीवचः श्रुत्वा पपात धरणीतले ॥ २६ ॥

वाणीशब्दो दीर्घोपि-

हाहाकारेति सञ्जाते श्रेष्ठी मूर्छितमानसः । क्षणं सञ्जातचैतन्यः पुनः प्रोवाच तां प्रति ॥ २७ ॥
 यद्भावं तद्भवत्येव नान्यथा न्नवितव्यता । तर्हि त्वं वद मां तस्याऽवतारः कुत्रचिद्भवेत् ॥ २८ ॥
 देव्याह शृणु भोः श्रेष्ठिन् पुरे कांपिष्यकान्निधे । तत्र स्फुटं वसत्येव श्रेष्ठी त्रिविक्रमान्निधः ॥ २९ ॥
 दासी पुष्पवती तस्य तस्याः कुक्ष्यवतारकः । बुध्नोक्ता च ते भ्रावीत्युक्त्वा सापि तिरोदधे ॥ ३० ॥
 अथ प्रज्जाते सञ्जाते श्रेष्ठी पारणकं व्यधात् । लघुभ्रात्रा साधुदत्त-नाम्ना सहाविचारयत् ॥ ३१ ॥
 तेनाऽथ साधुदत्तेन ज्ञातो वृत्तान्त एव सः । भ्रातरं प्राह भो भ्रातः नान्यथा देवतावचः ॥ ३२ ॥
 देहि वानं सुपात्रेभ्यः पुण्यं प्रकुरु साम्प्रतम् । सदानाज्जायते नित्यं नृणां स्वर्गोदिसम्पदः ॥ ३३ ॥

यतः,

पकारेणोच्यते पापं अकारज्जाणवाचकः । अक्षरद्वयसंयोगे पात्रमाहुर्मनीषिणः ॥ ३४ ॥

अन्यच्च,

उत्तमपत्तं साहु मज्जमपत्तं च सावया जणिथा । अचरे वि सम्मदिद्धी जहन्नपत्तं मुणेअवं ॥३५॥

अन्यच्च,

जिणन्नवणबिंबपुट्टय-संघसरुवेसु सत्तखित्तेशु । वविअं धणेषि बीयं सफलं होइ अणंतगुणं ॥३६॥

काष्ठादीनां जिनावासे यावन्तः परमाणवः । तावंति वर्षलक्षाणि तत्कर्ता स्वर्गजाग् भवेत् ॥३७॥

न कापि क्षीयते वित्तं दीयमानं कदाचन । कूपारामगवादीनां ददतामेव सम्पदः ॥ ३८ ॥

यतः,

दत्तं दानं वृथा न स्यात् शृणु विक्रमभ्रूपते । कणिकाघृतदानेन जातोऽहं श्रीपतेः सुतः ॥ ३९ ॥

अन्यच्च,

पात्रे धर्मनिबन्धनं तदितरे प्रोद्यद्दयाख्यापकं,
मित्रे प्रीतिविवर्धनं रिपुजने वैरापहारकमम् ॥

भृत्ये भक्तिभरावहं नरपतौ सन्मानसम्पादकं,

भद्रादौ च यशस्करं वितरणं न काप्यहो निःफलम् ॥ ४० ॥

अतः स्वोपाजितश्रीणां फलं लाहि विशेषतः । अद्यापि क्षीयते नैव श्रीकर्णस्य यशोभरः ॥ ४१ ॥

यतः,

श्रीद्युर्दिर्नखवह्नेया वर्धनीया न जातुचित् । कदाचित्स्खलिते जाते मूलतोऽपि विनश्यति ॥ ४२ ॥

भ्रवितव्यं भवत्येव नालिकेरफलाम्बुवत् । गमितव्यं गमत्येव गजजुक्तकपिष्ठवत् ॥ ४३ ॥

तुल्यदत्तः पुनः प्राह भ्रवितव्यं भवेद्यदि । पुरुषैः पुरुषाकारं न मोक्तव्यं तथा वरैः ॥ ४४ ॥

उक्तं च,

उद्यमं साहसं धैर्यं बलं बुद्धिः पराक्रमम् । भक्ते यस्य विद्यन्ते तस्माद्देवोऽपि शङ्कते ॥ ४५ ॥

साधुदत्तः पुनः प्राह या भवेद्भ्रवितव्यता । उपर्यैः शतसहस्रैः शक्रेणापि न चाल्यते ॥ ४६ ॥

यतः,
 देवमुद्ध्वय यस्कार्यं क्रियते फलवन्न तत् । सरोऽन्नश्चातकेनाचं गलरन्ध्रेण गह्वति ॥ ४७ ॥
 कथामत्र शृणु ब्रातः पुरे रत्नस्थलान्निधे । रत्नसेनो महाराजा रत्नदत्तस्तदात्मजः ॥ ४८ ॥
 कन्यां विलोकयामास पिता पुत्रार्थमेव हि ॥ ४९ ॥
 द्वासप्ततिकलावासो रूपतर्जितनिर्जरः । कन्यां विलोकयामास पिता पुत्रार्थमेव हि ॥ ४९ ॥

यतः,
 द्वासप्ततिकलावासो रूपतर्जितनिर्जरः । कन्यां विलोकयामास पिता पुत्रार्थमेव हि ॥ ४९ ॥

धर्मे धनागमे भोज्याऽदने सुहृज्जलागमे । पक्षे वने सुतोद्गाहे विबुधैर्न विलम्बयते ॥ ५० ॥
 तदूषं जन्मपत्नीं च वयोलावण्ययुक् पटे । आलिख्य प्रेषितास्तेन कन्यालोकाय मंत्रिणः ॥ ५१ ॥
 जग्मुस्तके चतुर्दिक्षु क्षेत्रे नैव कन्यकाम् । नटाश्च लये स्मष्टे विलक्ष्मीचूय संस्थिताः ॥ ५२ ॥
 ब्रमन्तोऽपि पुनर्गंगा-तटे चन्द्रस्थले पुरे । आगताः सचिवाः सर्वे पटं संगृह्य ते ऋरे ॥ ५३ ॥
 चतुःषष्टिकलावासा दिव्यरूपा मनोरमा ॥ ५४ ॥

मन्त्रिस्तैः पटे जन्म-यत्री रूपं च दर्शितम् । राक्षाहूता तदायाता पुत्री चन्द्रावती सती ॥५५॥
 उन्नयोः सदृशं रूप-मालोक्य हर्षिता जनाः । पाणिग्रहणलमार्थ-माहूता लग्नकोविदाः ॥ ५६ ॥
 लग्नविचक्षणैस्तत्र विमृश्य कथितं तयोः । आरण्याद्यदिनाद्भव्यं लग्नं सप्तदशे दिने ॥ ५७ ॥
 राजोवाच वरो दूरे लग्नमासन्नमेव भोः । कथमुद्याहसामग्रीं मेलयाम्यनयोर्द्वयोः ॥ ५८ ॥
 उपायो मन्त्रिणः प्राहु-रुष्टिका पवनाह्वया । असौ पञ्चदिनान्तेऽपि गमिष्यति तदन्तिके ॥५९॥
 कन्यकायाः पटे रूप-माक्षिण्य सचिवा जवात् । आरुह्य शालिकां चेलुः पुरे रत्नस्थलाग्निधे ॥६०॥
 रत्नसेनस्तदालोक्य कन्यारूपमतीव वसत् । प्राह्लादप्लावितस्वान्तोऽबज्राषे च-वरं वरम् ॥ ६१ ॥
 उद्याहस्योत्सवं गेहे चक्रतुर्वरकन्ययोः । गायन्ति सधवा नार्यो गीतान्यपि पृथक् पृथक् ॥ ६२ ॥
 इतः पुष्ट्यर्थं लङ्कायां रावणो भूपतिर्महान् । अर्कचन्द्रादयो देवा येनेह कृतसेवकाः ॥ ६३ ॥

१ अस्यन्तश्रेष्ठम्. २ प्रोवाचेति इत्यपि.

अन्यदा स समासीनः सजायां सप/रुद्धः । तत्र नैमित्तिकः कश्चिद् दूरदेशात्समाययौ ॥ ६४ ॥
 दशास्येन सकः पृष्ठो मम मृत्युः कुतो भवेत् । सोऽपि प्राह कपिस्वामि-रामलक्ष्मणयोः शयात् ॥ ६५ ॥
 पप्रच्छ रावणश्चेति कौ तौ मुशलिलक्ष्मणौ । पंक्तिं श्रुत्वात्मजौ देव कोशलायां प्रविष्यतः ॥ ६६ ॥
 भ्रूः सचिवा वचः सत्य-मसत्यं किमिदं भवेत् । विमृश्य मन्त्रिणः प्राहुर्नान्यथा देवयोगतः ॥ ६७ ॥

यतः,

विहिं भ्रंजावश् विहिं घग्गश् विहिं घग्गीत सहु लोह । महिष्या लोकजग्गद्द जं विहिं करद्द
 तं होद्द ॥ ६८ ॥

सगर्वो रावणः प्राह विधाता मम किंकरः । नैमित्तिकः पुनः प्राह शृणु राजन् मयोदितम् ॥ ६९ ॥
 पुरे रत्नस्थले भ्रावी रत्नसेनात्मजस्य च । उद्गाहोऽद्यदिनादेव ध्रुवं सप्तदशे दिने ॥ ७० ॥

१ दशरथ इत्यपि.

तदुद्धाहोऽन्यथा ज्ञावी यदि दैवानुयोगतः । राजंस्ते मरणं नैव निश्चितं ज्ञाषितं मया ॥ ७१ ॥

यतः,

अमोघा वासरे विद्यु-दमोघं निशि गर्जितम् । अमोघा साधूनां वाणि-रमोघं ज्ञानिनो वचः ॥ ७२ ॥

विमृश्य रावणः सोऽथा-देशं ददौ पद्मादयोः । हर्तुं चन्द्रवतीं कन्यां पुरे चन्द्रस्थलान्निधे ॥ ७३ ॥

कृत्वादेशं तं तथेति जग्मतुः कन्यकागृहे । अपहृत्य सुतां ताभ्या-मर्पिता रावणस्य च ॥ ७४ ॥

रावणाकर्षिता विद्या देवीरूपं विधाय सा । आगता पर्वतप्रायं सत्वरं तस्य धामनि ॥ ७५ ॥

पेठ्यां निक्षिप्य कन्यां ता-मर्पिता तत्कराम्बुजे । पेटिका रावणेनेति कथयामास तां प्रति ॥ ७६ ॥

वक्त्रे संस्थाप्य तिष्ठ त्वं गंगासागरसङ्गमे । एकाग्रमनसा नित्यं सप्तदशदिनावधिः ॥ ७७ ॥

चक्रे तथेति सा देवी रावणस्यानुचारिणी । गङ्गासागरयोः सङ्गे तिष्ठति रावणाज्ञया ॥ ७८ ॥

अथ प्रोवाच पौलस्त्य-स्तक्षकं नागनायकम् । रत्नदत्तो वसत्येवं द्रुगे रत्नस्थले वरे ॥ ७९ ॥

याहि त्वं तत्र तस्यापि मारणाय मयोदितम् । नैमित्तिकस्य वचने विफलीकर्तुमञ्जसा ॥ ८० ॥

यतः,

वरं प्राणपरित्यागो न मानपरिखण्डनम् । मृतस्य कृणिकं दुःखं मानभङ्गः पदे पदे ॥ ८१ ॥

इत्युक्ते तक्षकः सोऽपि गतो रत्नस्थले पुरे । रुद्धं दत्त्वा तदङ्गेऽगात्सत्वरं रावणान्तिके ॥ ८२ ॥

आहूता मान्त्रिकाः सर्वे तत्पित्रा पुत्रमोदतः । चिकिरसास्तैः कृता बह्व्यो विषं नैव मनाक्

व्युतम् ॥ ८३ ॥

उन्नजीवं विषाक्रान्तं कुमारं जनकेन तम् । मृतं ज्ञात्वाग्निना साकं संस्कारो नैव दापितः ॥ ८४ ॥

मञ्जूषायां सुतलेहाद्राङ्गा निक्षिप्य तं तदा । समर्थं धूपपुष्पाद्यैर्मन्दाकिन्यां प्रवाहितः ॥ ८५ ॥

ब्रमन्ती पेटिका साथ गंगासागरसंगमे । प्रेरिता क्षीरपूरेण गता दैवानुयोगतः ॥ ८६ ॥

यतः,

जणमनर्चितइ अण्णइ मनवंडिअपूरेस । देव ञ्णइ रे बप्पका हुं पण अवर करेस ॥ ८७ ॥

यतः

अर्वागृष्टितया लोको यथेहं याचते प्रियम् । प्राग्यापेक्षी विधिर्विन्ने तेन चिन्तितमन्यथा ॥ ८८ ॥
इतो देव्या हिमम्बाया विस्मृतो द्वात्रिंशो दिनः । मुखान्निष्काश्य मञ्जूषां प्रवृत्ता वनमीक्षितुम् ॥
मञ्जूषायाः कुमार्याथ कर्षिता कीलिका ततः । सा पेटी द्विफलीभूता कन्यका निर्गता बहिः ॥ ८९ ॥
तदान्यां पेटिकां काञ्चि-त्तरन्ती तीरमागताम् । सा दृष्ट्वा निम्नगातीरेतामग्रहोज्ज्वलाद्बहिः ॥ ९० ॥
उद्घाटिता तया पेटी विलोकनाय कौतुकात् । कामाग्नः^१कुमरो दृष्टो विषमूर्छितमानसः ॥ ९१ ॥
विषहं^२ प्रगुणीकृत्य मुद्रामध्यगतं मणिम् । क्षालितो वारिणा साकं तज्जलं तस्य पायितम् ॥ ९२ ॥
गतं विषं विषार्त्तस्य चेतनाभूदचेतना । रत्नदत्तस्य सदृक् तद्रूपं ज्ञावितं तया ॥ ९३ ॥

१ कुमारवाचिकुमरशब्दोऽपि शब्दग्रभेदे.

२ विषस्य छः छेदने यस्मादिति विषब्धं छः छेदने इत्युक्तेः त्रिषापहारिणमिति ।

चमत्कृताः सप्तालोका दैवज्ञं संस्तुवन्ति ते । पौलस्त्योऽपि निश्चिकायं चकारायं सप्तासदम् ॥ १०४ ॥
रावणेनाथ सत्कृत्य विसृष्टो राक्षसैः सह । कुमारः सकलत्रोऽपि जगाम निजधामनि ॥ १०५ ॥
हर्षिताः स्वजनाः सर्वे हर्षितौ पितरौ द्वयोः । हर्षितोऽपि पुरीलोकः कुमारस्यागमे सति ॥ १०६ ॥
अतस्त्वं देहि दानं भो ब्रातः पद्मानुयोगतः । भ्राविन्यः कर्मरेखास्ते न चलन्ति कदाचन ॥ १०७ ॥

॥ इति रावणकथा ॥

उपक्रमी पुनः प्राह वृद्धदत्तः सहोदरम् । उपक्रमेण लक्ष्मीः स्या—द्यस्य बुद्धेः पराक्रमम् ॥ १०८ ॥

उक्तं च,

उद्यमे नास्ति दारिद्र्यं जपिते नास्ति पातकम् । मौनेन कलहो नास्ति नास्ति च जाग्रतो ज्ञयम् ॥

॥ अत्र दृष्टान्तः श्रूयते ॥

मथुरायां महीपालो राजा हरिबलाढ्यः । तस्य मन्त्री सुबुद्धिश्च सर्वबुद्धिनिधानकः ॥ ११० ॥

अथान्यदैकसमये पुत्रौ जातौ द्वयोरपि । राजपुत्रो हरिदत्तो मन्त्रिजो मतिसागरः ॥ १११ ॥
 षष्ठोनिशोथसमये गतो धाता नृपाक्षये । ललाटे राजपुत्रस्य लिखितुं लिपिकामिति ॥ ११२ ॥
 रूपवान् भूपतेः सूनु-राखेटकी भविष्यति । तस्याखिले दिनेऽप्येको जीवः पाशे पतिष्यति ॥ ११३ ॥
 लिखित्वा भूपपुत्रस्य ललाटे मन्त्रिणो गृहे । हंसगोऽपि लिपीकर्तुं तद्भ्रात्रौ पुनरागतः ॥ ११४ ॥
 मन्त्रीशजस्त्वयमेकं काष्ठभारं वहिष्यति । निर्वाह्य तद्दिनं तेन शयनं च करिष्यति ॥ ११५ ॥
 निर्यातो मन्त्रिणो गेहात् लिपीकृत्य यदा विधिः । पृष्ठो निजकरे धृत्वा रात्रौ प्रबुद्धमन्त्रिणा ॥ ११६ ॥
 कस्त्वं भ्रोः कथमायातः किं कार्यं कथयान्न भ्रोः । अहं विधिः समायातः लिपीकर्तुं द्वयोस्तयोः ॥
 तव पुत्रस्य भूपस्य सूनोरथ ललाटके । अक्षराणि लिखित्वाऽहं निर्यातो विधृतस्त्वया ॥ ११७ ॥
 त्वया किं लिखितं चैव कथय त्वं पुराणम् । यथा लिपीकृतं तेन वाचितं तत्पुरस्तथा ॥ ११८ ॥
 मन्त्रीश्वरः पुनः प्राह हे विधे कथमीदृशम् । अस्मत्कुलोचितं नैव ललाटे लिखितं त्वया ॥ ११९ ॥

हे मन्त्रीश विधिः प्राह सुमेरुः पर्वतो यदि । चालितोऽपि चलेन्मर्त्यैर्न चलेद्भवितव्यता ॥ १२१ ॥

उक्तं च,

आरोहतु गिरिशिखरं समुद्रमुद्वाङ्मयं यातु पातालम् । विधिलिखिताक्षरमालं फलति कपालं

न भूपालः ॥ १२२ ॥

सुबुद्धिः प्राह नो धातो यद्भाले लिखितं त्वया । धीबलेन तथा कुर्वे यथाऽन्यथा न विष्यति ॥ १२३ ॥

यतः,

यस्य बुद्धेर्वलं तस्य निर्बुद्धेश्च कुतो बलम् । श्वने सिंहो मदोन्मत्तः शशकेन निपातितः ॥ १२४ ॥

१ कस्मिंश्चिद्देने कोऽपि सिंहो वसति स स च प्रतिदिनं बहून् जीवान् विनाशयति ततो मरणभयभीता वन-
जीवाः सिंहं प्रोचुः भो वनराज सर्वजीवविनाशमपहाय प्रतिदिनमेकैकजीवमारणे वारकं कुरु यद्दिने यस्य वारको भवति
तद्दिने त्वया स एव मार्यो न त्वन्यस्तदाकर्ण्य सिंहेनापि प्रतिपन्नं तथैकदा कस्यचिच्छशकस्य वारके समागते शशकेन
चिन्तितं नूनमहमद्य यमराजातिधिर्भविष्याम्यतः क्रिञ्चिज्जीवनोपायं रचयामि यतोऽहं जीवामि सिंहस्तु श्रियत इति

लिखितं लिपौ॥

विधिः प्रोवाच १जो न स्या-इत्यथा लिखितं लिपौ॥

मत्प्रतिज्ञेति जानीहि करिष्ये विफलं तव । विधिः प्रोवाच १जो न स्या-इत्यथा लिखितं लिपौ॥

सुखाप विस्मर्तुं मन्त्री तस्य दुःस्वप्नवद्भवः॥१२६॥

वेष्टिता पुरी ॥ १२७ ॥

अश्रुपुर्या मथुरायां तेन सा वेष्टिता पुरी ॥ १२७ ॥

महती विधाता मन्त्रिणा साकं वादं कृत्वा तिरोदधे । सुखाप विस्मर्तुं मन्त्री तस्य दुःस्वप्नवद्भवः॥१२६॥

मदभ्यर्णसमागमने कथं महती विधाता मन्त्रिणा साकं वादं कृत्वा तिरोदधे । सुखाप विस्मर्तुं मन्त्री तस्य दुःस्वप्नवद्भवः॥१२६॥

सिंहोः मिलितस्तेनाहं रुन्धितस्तेन सह विचिन्त्य भोजनवेलातिक्रमे सिंहपार्श्वे शशकः समाययौ ततः । सिंहोक्तं भो अद्य तव मदभ्यर्णसमागमने कथं महती

विधाता मन्त्रिणा साकं वादं कृत्वा तिरोदधे । सुखाप विस्मर्तुं मन्त्री तस्य दुःस्वप्नवद्भवः॥१२६॥

मदभ्यर्णसमागमने कथं महती विधाता मन्त्रिणा साकं वादं कृत्वा तिरोदधे । सुखाप विस्मर्तुं मन्त्री तस्य दुःस्वप्नवद्भवः॥१२६॥

सिंहोः मिलितस्तेनाहं रुन्धितस्तेन सह विचिन्त्य भोजनवेलातिक्रमे सिंहपार्श्वे शशकः समाययौ ततः । सिंहोक्तं भो अद्य तव मदभ्यर्णसमागमने कथं महती

विधाता मन्त्रिणा साकं वादं कृत्वा तिरोदधे । सुखाप विस्मर्तुं मन्त्री तस्य दुःस्वप्नवद्भवः॥१२६॥

मदभ्यर्णसमागमने कथं महती विधाता मन्त्रिणा साकं वादं कृत्वा तिरोदधे । सुखाप विस्मर्तुं मन्त्री तस्य दुःस्वप्नवद्भवः॥१२६॥

१ मे इत्यपि.

तेन सह पुरीस्वामी शुद्धं कृत्वा मृतिं गतः । भूपमन्त्रिसुतौ नष्टौ गृहीतं तत्पुरं परैः ॥ १३७ ॥
 भ्रमन्तौ भुवि निद्वार्थं लक्ष्मीनगरमागतौ । व्याधालये भूपपुत्रो भृत्यो जातः क्षुधार्त्तया ॥ १३८ ॥
 आखेटकं विधाय स्वो-दरं भ्ररति दुर्जरम् । बहुक्षुधा कशाङ्गोऽपि संस्थितस्तत्कुटीरके ॥ १३९ ॥
 मन्त्रिपुत्रो वनात्काष्ठ-भारमानीय दुःखितः । दिनं दिनं प्रतिषाढं स्वनिर्वाहं करोति सः ॥ १४० ॥

उक्तं च,

जं चिञ्च विहिणा लिहिञ्चं तं चिञ्च परिणमद् सयललोञ्चस्स । इञ्च जाणिञ्च धीरा विहुरे

वि न कायरा हुंति ॥ १४१ ॥

उदेति संविता रक्तो रक्त एवास्तमेति च । सम्पत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता ॥ १४२ ॥

इतो मन्त्री सुबुद्धिश्च भ्रमंस्तत्र समागतः । काष्ठभारं वहन् दृष्ट-आत्मसूनुश्चतुष्पथे ॥ १४३ ॥

किमेतत्प्राह भो पुत्र क्वावस्थाऽपि तवेदृशी । काष्ठभारं शिरोवाह्यं स्वोदरं पूरयाम्यहम् ॥ १४४ ॥

आत्मशक्त्या विचार्यथ सुबुद्धिर्बुद्धिमान् हृदि । वाग्विधेर्विफलीकर्तुं पुनः प्राह सुतं प्रति ॥१३६॥
 चन्दनद्रुमकाष्ठानि सम्प्राप्नोषि वने यदि । आनेयानि त्वया तानि काष्ठानि नापराणि प्रोः ॥१३७॥
 वत्स त्वं यदि नाप्नोषि काष्ठभारं वनेऽखिले । तद्दिनं तत्र निर्वाह्य विधेयं लंघनं त्वया ॥ १३८ ॥
 मन्त्रीश आत्मनः सूनुं संबोध्याऽप्रेषयद्गने । तद्दिने ब्रमितो बाढं न लेप्ते चन्दनं कुतः ॥ १३९ ॥
 संतस्थौ लङ्घनं कृत्वा तद्दिने तत्र मन्त्रिजः । तद्दिधिर्पर्ययामास तस्य चन्दनभारकम् ॥ १४० ॥
 इतश्च भूभुजः पुत्रो दृग्गोचरं समागतः । मन्त्रिणाऽऽलिङ्ग्य तं बाढं भ्राषितः १ सान्त्वनाषया ॥१४१॥
 कुरु त्वं वचनं नाथ ममेदं ते सुखावहम् । आखेटके करी पाशे पतत्येव यदा तदा ॥ १४२ ॥
 बन्धनीयस्त्वया तत्र नान्यो जीवः कदाचन । मन्त्रिण्येति प्रतिबोध्याऽऽखेटकार्थं विसर्जितः ॥१४३॥
 राज्ञः सूनुर्यदा नैव गृह्णाति हस्तिनं विना । स्वप्रतिज्ञाविधानाय विधिना चार्पितो गजः ॥१४४॥

राज्ञः सूनुर्यदा नैव गृह्णाति हस्तिनं विना । स्वप्रतिज्ञाविधानाय विधिना चार्पितो गजः ॥१४४॥

१ सान्त्वं नाम कर्णमनसोरानन्दकारकं वाक्यं भाषा वा ।

कियत्यपि गते काले राजसूनोः सहस्रशः । गजा जाता मन्त्रिजस्य मिहिताः स्वर्णकोटयः ॥ १४५ ॥

उक्तं च,

आपदो महतामेव महतामेव सम्पदः । ह्रीयते यद्वेते चन्द्रो न तु तारागणः क्वचित् ॥ १४६ ॥
निर्जित्य वैरिणं युद्धे राजसूर्वरदन्तिभिः । स्वराज्यं पात्यामास पैत्रीयं मन्त्रिणा सह ॥ १४७ ॥
सुबुद्धिर्मन्त्रिणा धातु-क्षिप्रिर्यथान्यथा कृता । आतस्तथोद्यमं कुर्वे रक्षणार्थं धनस्य मे ॥ १४८ ॥

यतः,

उद्योगिनं पुरुषसिंहमुपैति लक्ष्मी-र्दवं तु दैवमिति कापुरुषा वदन्ति ।
दैवं निहत्य कुरु पौरुषमात्मशक्त्या यत्ने कृते यदि न सिद्ध्यति कोऽत्र दोषः ॥ १४९ ॥
साधुदत्तोपदेशेन यदा वृद्धो न बोधितः । साधुदत्तस्तदा तत्र मौनमाधाय तस्थवान् ॥ १५० ॥
अन्नाणह उवएसका निष्फलं हुंति न ज्ञंति । पाणी घणु विक्षोद्ध्य करचोपमा न हुंति ॥ १५१ ॥

अन्यच्च,

शक्यो वारयितुं जलेन हुतशुक्लत्रेण सूर्यातपो नागेन्द्रो निशितांकुशेन समदं दण्डेन गोगर्दभौ
द्व्याधिर्भेषजसङ्ग्रहेष्व विविधैर्मन्त्रप्रयोगैर्विषं । सर्वस्यौषधमस्ति शास्त्रविहितं मूर्खस्य ना-
स्त्यौषधम् ॥ १५२ ॥

न टिड्दिन्नो गहति हंसलीलया न वायसो जल्पति कोकिलारवम् ।
यवाः प्रकीर्णा न प्रवन्ति शालयः तथैव नीचः प्रकृतिं न मुञ्चति ॥ १५३ ॥

॥ इति श्रीसुबुद्धिमन्त्रिकथा ॥

अथोद्गाथ्वकरन्नादि-कुर्याणं बहुधा कुधीः । मेलयित्वाऽचलद् दंगे श्रेष्ठी कांपित्यकान्निधे ॥ १५४ ॥
पप्रष्ट नगरीलोकान् प्रातस्त्रिविक्रमालयम् । अश्रुह्वानादिशुश्रूषा कृता तद्व्यवहारिणा ॥ १५५ ॥
सुकृतार्था वयं जाता दर्शनात्तव साम्प्रतम् । इति स्वविनयं कृत्वा रक्षितो निजमन्दिरे ॥ १५६ ॥

यतः,

एहागच्छ समाविशासनमिदं प्रीतोऽस्मि ते दर्शनात्

का वार्ता पुरि दुर्बलोऽसि च कथं कस्माच्चिराद् दृश्यसे ।

इत्येवं गृहमागतं प्रणयितं ये ज्ञापयन्त्यावरा—

तेषां युक्तमसङ्कितेन मनसा गन्तुं गृहे सर्वदा ॥ १५७ ॥

बृद्धस्ततस्तीव्रं चिंतयामास चेतसि । इष्टं वैद्योपदिष्टं मे श्रेष्ठिना रक्षितो यदि ॥ १५८ ॥

तत्रैवासननैपथ्य—ज्ञोजनान्नराणादिकम् । ददौ तत्पुत्रपौत्राणां दासीनां च विशेषतः ॥ १५९ ॥

यतः,

बाला राचइ सुखनी तरुणी फूलतंबोल । अधवकी राचइ कापडे गरढां गिरुइ बोल ॥ १६० ॥

वर्ष्यवस्तुप्रदानेन तच्छुद्भुम्बं वशीकृतम् । द्वयोरपि दृढा मैत्री जाता तत्र परस्परम् ॥ १६१ ॥

यतः,

कार्यस्यैव करो नित्य-मदणोरिव च पदमणी । कुर्यादेव विचारेण मित्रं मित्रस्य लक्षणम् ॥ १६३ ॥
किग्रत्यपि गते काले गन्तुकामः स्वपत्तनम् । त्रिविक्रमं समापृह्य प्रस्थितः सपरिच्छिदः ॥ १६३ ॥

। त्रिविक्रमोऽप्याह ।

मम गा इत्यपमङ्गलं ब्रज सखे स्नेहेन ह्रीनं वच-
स्तिष्ठेति प्रच्युता यथारुचि कुरु त्वं साप्युदासीनता ।

तत्किं साम्प्रतमाचरामि भवतस्तत्सोपकारं वचः
स्मर्त्तव्या वयमादरेण भवता यावत्पुनर्दर्शनम् ॥ १६४ ॥

। वृद्धवत्तः प्राह ।

न स्मर्त्तव्यस्त्वया मित्र पुनस्त्वां न स्मराम्यहम् । स्मरणं चेतसां वृत्ति-स्तत्त्वया सह वर्त्तते ॥ १६५ ॥

। त्रिविक्रमः प्राह ।

युयं स्वं नगरं गृहान्तरमिव प्राप्तुं प्रयाणोन्मुखा
वर्त्तध्वेऽश्वरथोष्टगेषु रुचिरं यद्भूरिरितेषु वा ।
उत्कृष्टानि च यानि भूषणकृते वस्त्रेषु वान्यत्तथा ।

यत्किञ्चित्कतिचिद्विनस्मरणकृद् गृहीत मत्तुष्टये ॥ १६६ ॥

यतः,

ददाति प्रतिगृह्णाति गुह्यमाख्याति पृच्छति । बुद्धे भोजयते चैव षड्विधं प्रीतिलक्षणम् ॥ १६७ ॥
सखे यन्मदगृहे सर्वं तत्ते तुष्यर्थमेव हि । भवतां यदि निर्बन्ध-स्तदा किं याचयाम्यहम् ॥ १६८ ॥
असौ विचक्षणा दासी चित्तज्ञा युष्यवत्यपि । पाकलानक्रियाकर्ष-निपुणा मे प्रदीयताम् ॥ १६९ ॥
स्वकं पुरं गते पश्चात्-त्प्रहेया भवता मम । इत्युत्त्वा दासिका तस्मै दत्ता पुष्पवती तदा ॥ १७० ॥

तथा सह रथारूढ-श्वचाल स्वपुरं प्रति । प्राप्तः पुष्पकरिण्य्या पार्श्वे तावद्विन्तयत् ॥ १७१ ॥
 असौ पुष्पवती दासी मारणीया मयेत्यपि । अस्याः कुक्षौ प्रवत्येव प्रोक्ता नरो धनस्य मे ॥ १७२ ॥
 पाककर्मिष्ठया सार्था-त्पश्चाद्भूय मुधा कुधीः । रथादाहत्य पादेनाऽपातयत्तामिक्षातले ॥ १७३ ॥
 मुखश्वासं निरुंध्याऽथ पुष्पवतीं जघान सः । ततो राजन्नयान्नीतः शीघ्रं सार्धे समागतः ॥ १७४ ॥
 दासी शरीरचिन्तार्थं मे गता नैव दृश्यते । सार्धस्य कथितं तेन हाहाकारोऽप्रवत्तदा ॥ १७५ ॥
 खेवं त्रिविक्रमस्यापि लेखयित्वा तथैव च । ज्ञापितं श्रेष्ठिनो दासी गता नष्टा मृताथवा ॥ १७६ ॥
 शोचयामास चित्ते स श्रुत्वा वार्तां त्रिविक्रमः । वृद्धत्तो निजामित्र-विनाशान्मुदितो हृदि ॥ १७७ ॥

यतः,

कुद्राः स्वदृष्टाय कार्याय महतां व्यसनैर्द्विणः । मदिकाणामन्नावाय कुष्ठी सूर्यास्तमीदृते ॥ १७८ ॥
 १ पुष्पकरिण्य्यास्तुन्नयिनीपुर्याम् ।

प्राच्यपुण्योदयाजीव-निस्ससारोदराब्धिभुः । तस्या दास्या गतो जीवः पापिना कर्म किं कृतम् ॥

उक्तं च,

वने रणे शत्रुजलाग्निमध्ये महार्णवे पर्वतमस्तके वा । सुखं प्रमत्तं विषमस्थितं वा रक्षन्ति

पुण्यानि पुराकृतानि ॥ १७० ॥

दीर्घमायुः परं रूप-मारोग्यं श्लाघनीयता । अहिंसायाः फलं सर्वं किमन्यत्कामदैव सा ॥ १७१ ॥
अत्रान्तरे विशाखायां काचिद् वृक्षा निवासिनो । आगता तत्र जीवन्तं दृष्ट्वा बालं ललौ करे ॥ १७२ ॥

यतः,

पात्रं न तापयति नापि मलं प्रसूते स्नेहं न संहरति नो हि गुणं क्षिणोति ।
दोषावसानसमये रुचिमादधाति दीपाधिको भ्रवति सन्नानि बालकः सन् ॥ १७३ ॥

अन्यच्च,

एकोऽपि यः सकलकार्यविधौ समर्थः सत्त्वाधिको भवति किं बहुभिः प्रसूतैः ।

चन्द्रः प्रकाशयति दिङ्मुखमण्डलानि तारागणः समुदितोऽपि निरर्थ एव ॥ १८४ ॥

एकोऽपि यः सकलकार्यविधौ समर्थः सत्त्वाधिको भवति किं बहुभिः प्रसूतैः ।
चन्द्रः प्रकाशयति दिङ्मुखमण्डलानि तारागणः समुदितोऽपि निरर्थ एव ॥ १८४ ॥
बालस्य रूपमालोक्याऽचिन्तयत्सेति चेतसि । अस्य व्यापादिता माता केन चाण्डालकर्मणा ॥ १८५ ॥
बालस्य रूपमालोक्याऽचिन्तयत्सेति चेतसि । पश्चाद्गता विशालायां हस्तन्यस्तस्तनन्धया ॥ १८६ ॥
शूषणानि ततो दास्या निबध्य निजशटके । पश्चाद्गता विशालायां हस्तन्यस्तस्तनन्धया ॥ १८७ ॥
शूषणानि ततो दास्या निबध्य निजशटके । राजाह पुत्रवद्बालः पालनीयस्त्वयाप्यसौ ॥ १८८ ॥
वृत्तान्तं राजसमक्षं निखिलं सा न्यवेदयत् । राजाह पुत्रवद्बालः पालनीयस्त्वयाप्यसौ ॥ १८९ ॥
तद्दास्या अग्निसंस्कारः कारितो ब्रूजुजा ततः । वृद्धया सोत्सवं कृत्वा नीतः शशवो निजे गृहे ॥
समक्षं वृद्धया राज्ञश्चम्पकं नाम तत्कृतम् । लब्धोऽयं बालकस्तस्माच्चम्पकस्य तरोस्तले ॥ १९० ॥
समक्षं वृद्धया राज्ञश्चम्पकं नाम तत्कृतम् । लब्धोऽयं बालकस्तस्माच्चम्पकस्य तरोस्तले ॥ १९० ॥
सोत्सवं दोलशालायां विमुक्तः पठनाय सः । द्वासप्ततिकलावासो जातः स्तोकेर्दिनैरपि ॥ १९१ ॥
सम्पूर्णोऽपि धर्मकला जाता तस्य विशेषतः । सर्वकलामृगाक्षीणो दलाटे तिलकोपमा ॥ १९२ ॥

१ शशवो बालकः ।

यतः,

सकलापि कला कलावतां विफला धर्मकलां विना किल । निखिलावयवा यथा वृक्षा तनुज्जा-
जामकनीनिका इव ॥ १९१ ॥
अन्यदा चम्पकेनापि निर्जिताः सर्वलोखकाः । सञ्जायमानसंवादे सन्नायां सपरिहृदाः ॥ १९३ ॥

यतः,

न हि भ्रवति निर्विगोपक-मनुपासितगुरुकुलस्य विज्ञानम् । प्रकटितपश्चाद्भागं पश्यति
नृत्यं मयूरेण ॥ १९४ ॥

अन्यच्च,

अव्याकरणमधीतं जित्नाड्योण्या तरङ्गिणीतरणम् । औषधमपश्यकरणं त्रयमपि करणं वृथा
करणम् ॥ १९५ ॥

स मत्सरेण १ तैर्दत्त-मन्निधानमपैतृकम् । तत्त्वं मन्दिरमागत्य किञ्चिदुदूनो जगाद सः ॥ १९६ ॥
हे अम्बे मे पितुर्नाम कथय त्वं किमञ्जसा । वृद्ध्या कथितं सर्वं तत्स्वरूपं यथास्थितम् ॥ १९७ ॥
अनुक्रमेण तद्देहे सज्जातनवयौवनम् । उपाजिता दिनैः स्वल्पैर्द्विसप्तस्वर्णकोटयः ॥ १९८ ॥
आवर्जिता गुणैस्तस्य निखिला व्यवहारिणः । अमन्दानन्दसत्त्वोदास्तेपि स्वजनतामगुः ॥ १९९ ॥

यतः,

गुणाः सर्वत्र पूज्यन्ते दूरेऽपि वसतां सताम् । केतकीगन्धमाघ्राय स्वयं गच्छन्ति षट्पदाः ॥ २०० ॥
उपकर्तुं प्रियं वक्तुं कर्तुं स्नेहमकृत्रिमम् । सज्जनानां स्वप्नावोऽयं केनाऽपि दुर्निवार्यते ॥ २०१ ॥
अथान्यदा सुहृत्कोऽपि चम्पकश्रेष्ठिना सह । स्वपुत्रजन्ययात्रायां कस्मिँश्चिद्भ्रामके ययौ ॥ २०२ ॥
तत्र कन्यापितुर्भिन्नो बृद्धदत्तः समागतः । रूपं दृष्ट्वा चम्पकस्य विस्मितो निजचेतसि ॥ २०३ ॥

१ तैः विद्यार्थिभिः ।

अहो रूपमहो रूपं कोऽयं देवकुमारकः । इति वितर्किते तेन जाता काव्यादिगोष्ठिका ॥ २०४ ॥

यतः,

प्रोज्यं गेयं सुवचनं ताम्बूलं कामिनी कथा । विशेषज्ञा विशेषज्ञः सर्वसाधारणं सुखम् ॥ २०५ ॥

सौभाग्यं तस्य चातुर्यं रूपं गुणसमन्वितम् । दृष्ट्वा तन्नामकं दृष्ट्वा दृढ्यावेवंविधं हृदि ॥ २०६ ॥

यतः,

गुणं पृष्ठसि मा रूपं शीलं पृष्ठसि मा कुलम् । बुद्धिं पृष्ठसि मा विद्यां प्रोगं पृष्ठसि मा धनम् ॥ २०७ ॥

कुमारोऽसौ मनोज्ञो मत्पुत्र्याः स्याद्दुरो यदि । तदा द्विसफलं जन्म जायते जगतीतले ॥ २०८ ॥

यतः,

जिहां परिमल तिहां तुल्ल जिहां दल तिहां नवि गंध । रे चम्पक तुह तिह्नि गुण सुदल-

सुरूपसुगंध ॥ २०९ ॥

१ मनोजः कामदेवस्तद्द्वभा कान्तिर्यस्य कामदेवसदृश इत्यर्थः ।

एवं सौभाग्यचातुर्य-रूपलावण्यसम्भवाः । सम्पूर्णैः सद्गुणैः सन्ति चम्पकश्रेष्ठिनस्तनौ ॥१२०॥
 पृष्ठाम्यहं निजवंश-कुलस्थानादिकं वरम् । इति ध्यात्वा गतः पार्श्वे पप्रहं चम्पकं च तम् ॥१२१॥
 वृत्तं पूर्वं श्रुतं पार्श्वे वृद्धाया निखिलं निजम् । सर्वं तत्कथितं तस्य चम्पकेन ह्रलं विना ॥ १२२ ॥

यतः,

सरलगतिः सरलमतिः सरलाकारस्तु शीलसम्पन्नः । सरलं पश्यति सरलः तत्सन्मुख-

स्थितं पुरुषम् ॥ १२३ ॥

तद्वचो वज्रघातान्नं जातं तस्यात्मकर्णयोः । १ स्वांते वितर्कयामास दासीपुत्रो न्रवेदसौ ॥ १२४ ॥

यतः,

दूरतया स्थूलतया श्यामतया गन्धलोहुरैर्मधुपैः । धावितमित्रराजधिया तत्त्वधिया चाग्रतो
 महिषः ॥ १२५ ॥

१ स्वान्ते यनसि ।

आतंकव्याकुलत्वेन मया दासी विनाशिता । हाहा जातं दृथाशेषं लक्ष्मीनोक्ता न मारिताः ॥२१६॥
अधुनापि सुसाध्योऽसौ चम्पापार्थे समागतः । प्रभूतं मित्रसम्पत्त्या दुःसाध्यो जायते पुनः ॥२१७॥

यतः,

दैरं विश्वानरो व्याधि-वादव्यसनलक्षणाः । महानर्थाय जायन्ते वकाराः पञ्च वर्दिताः ॥ २१८ ॥
चिन्तयामि मतिः काचिन्मद्वैरिमारणाय च । विश्वे बुद्धिबलेनापि न्नव्यं सखायते नृणाम् ॥२१९॥

यतः,

बलथी बुद्धिज आगती जो उपजइ ततकाल । ?वानरसिंहविगोविद्या एणइ एकलइ सीआल ॥२२०॥

? अस्ति भीमनाभारण्ये कुरंगढः शृगालः, कुरंगभिधा च तस्य पत्न्येकदा तं गर्भिणी ससवदीत्, हे स्वा-
मिन्हं गर्भिण्यस्मि, तेन प्रसूतये स्थानं विलोक्य सोऽभ्यगद्विलोक्यब्रूहि, अथैकदा सा स्वप्रतिना सहारण्ये भ्रमन्ती
व्याघ्रगुहान्तिके प्राप्ता सा पतिं प्राह हे स्वामिवागतप्रसवसमयाहमतः पदमपि गन्तुं न शक्नोमि, सोऽब्रूददस्यां गुहायां
प्रसवं कुरु तथा च तथैव विहिते शृगालस्तामशिसयत्, हे कुरंगे मन्नाम रणभञ्जनेति वाच्यं, ज्ञानाम चारिवज्राग्नि-

अस्य मांतुर्विंदत्या मे क्षमास्त्येनं विदुन्मयहम् । यथा कर्दमसन्दोहे मिलति कर्दमः पुनः ॥२२१॥

इति वक्ष्ये व्याघ्रे चागते त्वया शिशू ददितौ कार्यौ रोदननिदानं च ययि पृच्छति क्षुधितौ स्त इति वदः इति तामनु-
शस्य स बहिःस्थः पुच्छाच्छोदेन पण्डितशूपीठं व्याघ्रमायान्तमालोक्य कुरांदावदत्, हे अरिब्रज्राग्रे कथं रुदतः शि-
शुकौ सा स्माह हे रणभञ्जन ! बालकौ क्षुधितौ स्तः, स प्राह तर्हि मौनं कारय समागच्छन् भावी व्याघ्रः, तत्पिशिते-
नैनावभक्तौ तोपयिष्यामीति श्रुत्वा व्याघ्रो दध्यौ यदसौ कोऽपि महान् भ्वापदो ज्ञायते, यतोऽनयोरभिधे अपि दुस्सहे,
ततो नास्सनया गुहया क्लृप्तमिति मत्वा स द्रुतं पश्चाद्वले, सर्वमप्येतद्व्यतिकरं विलोक्यैकः कपिस्तरोरुचीर्यं पृष्ठतो गत्वा
व्याघ्रमुचे हे शार्दूल ! मा याहि ? पश्चाद्वलस्व ! नासौ कोऽप्यन्यः भ्वापदः किंत्वेतौ शृगालौ दम्पती स्तः, अनेन घूर्त-
शृगालेन धिया त्व वञ्चितोऽसि, व्याघ्रो प्रोचे तर्ह्यवयोः कण्ठावेकेन पाशेन नियन्त्र्य तत्र गमिष्यावः, शार्दूलेनापि त-
यित्वा त्वं प्रणश्य यास्यसि, तदा कपिः प्रोचे तर्ह्यवयोः कण्ठावेकेन पाशेन नियन्त्र्य तत्र गमिष्यावः, शार्दूलेनापि त-
त्पतिपन्नं ततश्चेकेन पाशेन कीलितगलौ तावायान्तौ विलोक्य शृगालो दध्यौ, नूनं दृष्टमचेष्टितेन दुरात्मना कपिनाय-
मानीत इति विचार्य तथैव कुरां प्राह, तथापि तथैवेके सोऽवदन् मौनं विधेहि ! प्राणप्रियो मम मित्रं कपिः व्याघ्र-
मांदायाधुनैवागच्छन् भविष्यतीति श्रुत्वा शार्दूलो जीवप्राहं प्रणष्टः, तद्वलकीलितः कपिरपि कण्ठकजालान्तर्भवपुर-

ध्यात्वेति चम्पकं ब्राह्म तिष्ठ वत्स मदन्तिके । स्वदपैरेव दिनैः स्वर्ण-कोटिलान्नो न्रविष्यति ॥११३॥
 पश्चान्निजपुरं गच्छेत्तस्मात्पायां याहि साम्प्रतम् । वस्तूनि स्वल्पमूल्यानि मस्त्रिष्ठादीनि मदगृहे ॥११३॥
 न्रवन्तीह महर्घाणि मद्गार्घ्या दास्यतीति ते । उन्नयोरेव लान्नार्थ-मन्नार्थे दक्षिणः करः ॥ ११४ ॥
 पश्चादात्स्वर्णलदानां लान्नो न्रावी द्वयः पृथक् । तथेति ज्ञापयं कृत्वा युक्ताबुद्धाहमण्ये ॥११५॥
 अथायं लेखहस्ताख्यो मारणीयस्त्वया मित्रे । प्रेष्यमाणोऽस्त्युपायेन मया वैरी त्वदन्तिके ॥११६॥
 हृत्वा प्रहृन्नमेवैनं सन्निक्षेप्यान्धकूपके । मम ज्ञाप्यं जनेनापि सान्निज्ञानेन केनचित् ॥ ११७ ॥
 इति लेखं लिखित्वाऽथ मुद्रयित्वा च दुर्धिया । चम्पकस्य करांन्नोजे तेन लेखः समर्पितः ॥११८॥
 सोऽत्सवं स्वर्णलान्नाय चम्पापुर्यां गतस्ततः । सौधं पप्रच्छ तत्रैव साधुदत्तस्य चम्पकः ॥ ११९ ॥

सुखास्पदं जज्ञे ततः स कुरंदोऽपि निष्कण्टकत्वेन तस्यामेव शुद्धायां बालकौ प्रपात्य स्वाश्रयमाससाद ॥ इति मतिविषये
 युगलकथा ॥

॥ १३० ॥

केनचिन्मनुजेनापि दर्शितं तन्निकेतनम् । गत्वा तत्रार्पितो लेखः श्रेष्ठिपुत्रीकराम्बुजे ॥ १३१ ॥
 उन्मुद्य वाचितो लेख-स्तया चतुरया रयात् । ज्ञात्वा तत्सङ्गतोदन्तं दध्यावेवं ततो हृदि ॥ १३२ ॥
 कलावान् गुणवांश्चैव साधुसौभाग्यमन्दिरम् । अहो भूमापितो दिव्य-रूपः कुमारः ईदृशः ॥ १३३ ॥
 किं प्रारब्धमिदं पित्रा दुष्टचाण्डालकर्मणा । ईदृक्पत्नीं पितुर्दृष्ट्वा मन्माताऽसुं ह निष्यति ॥ १३४ ॥

यतः,

यत्नेन ।

यद्यप्यनेकगुणरत्नभृता धरित्री यो येन रञ्जितमनाः सुखितः स तेन । ॥ १३४ ॥
 यस्यात्मनो भवति निम्बफलेऽन्निवाषः कर्पूरसारशकलेन स किं करोति ॥ १३५ ॥
 अयं चेन्मम भर्ता स्यात्सौभाग्यवांस्तदा वरम् । गालयामास तं लेख-मिति ध्यात्वा तिलोत्तमा ॥ १३६ ॥

३ कन्या कन्यया कनी शब्दस्य रूपं ।

२ मारित इति भवेत्.

१ तल्लेखगतं वृत्तान्तं.

ततः परोऽग्निनवीनो लेखोऽपि लिखितस्तया । स्वताताकरसदृक्षः शीघ्रं तत्रैव मुद्रितः ॥ १३७ ॥
 पूर्वं कार्थर्यो कस्मैचिद्भता सा श्रेष्ठिगेहिनी । तवागतात्मनो गेहे पुत्र्या मातुः समर्पितः ॥ १३८ ॥
 उन्मुग्धा स्वामिनो लेखं स्फुटं वाचयतीति सा । अस्मै देया कुमाराय चम्पकाय तिलोत्तमा ॥ १३९ ॥
 अत्रार्थे नैव विलम्बस्त्यया कार्योऽपि धीसखे । सदैव त्वं वचो मे स्यात्पालनाय समुद्यता ॥ १४० ॥

यतः,

दाने ध्याने ऋणछेदे मनोहरवरागमे । विद्याग्राहे सुतोद्गाहे विलम्बो न विधीयते ॥ १४१ ॥
 आहूय स्वजनं सर्वं तत्समक्षं तथा पुनः । तल्लेखसन्नतोदन्तो गाढस्वरेण वाचितः ॥ १४२ ॥
 सम्पिण्डीभूय ते सर्वसाधुदत्तादयो जनाः । रूपं विलोकयामासुस्तस्य सौभाग्यमन्दिरम् ॥ १४३ ॥
 वरं वरं तदा कृत्वा सर्वैस्तेः स्वजनादिभिः । चम्पकाय कुमाराय कन्या दत्ता तिलोत्तमा ॥ १४४ ॥
 साधुदत्तादयो हृष्टा हर्षिता सा तिलोत्तमा ॥ आहूतो गणकस्तत्र सर्वैः कार्त्तान्तिकाग्रणीः ॥ १४५ ॥

१ कार्त्तान्तिकाग्रणीः नेमिचिकाग्रणीः

ज्योतिःशास्त्राणि सर्वाणि विलोक्य कथितं ततः । शुद्धमद्यैव संध्यायां लग्नं निर्दोषमस्त्यपि ॥ १४६ ॥
 द्वादशाहकमध्येऽपि लग्नं तत्त्वमसन्निभम् । एवं विधं प्रवेक्ष्यैव विलोक्य कथितं मया ॥ १४७ ॥
 चिन्तितं साधुदत्तेन मद्भात्रायं तु प्रेषितः । अद्यैव ज्ञापितं मेऽस्याः शीघ्रमुद्गाहकारणम् ॥ १४८ ॥
 प्रौढोत्सवेन तद्धृत्ते साधुदत्तादिभिर्मुदा । वरेण्यं ? कारितं पाणिग्रहणं वरकन्ययोः ॥ १४९ ॥
 ततः समागतान्येव बहुवर्षानि च । उद्गाहकारणं सिद्धं तयोर्निर्विघ्नतोऽखिलम् ॥ १५० ॥

यतः,

कामिनी कुञ्जमकेवमुं कज्जल कूर कपूर । कोमल कप्पम कविश्ररस पुण्यह ए अंकूर ॥ १५१ ॥
 हर्षिता नगरीलोकाः सङ्गमे वरकन्ययोः । हर्षितं तत्कुटुम्बं च वृद्धदत्तं त्रिना पुनः ॥ १५२ ॥

यतः,

१ विहितमित्यपि

दोषमेव समाधत्ते न गुणं विगुणो जनः । जलौकास्तनुसंशक्तं रक्तं पिबति नामृतम् ॥ १५३ ॥
 चम्पागतेन केनाथ नरेण कथितं ततः । वृद्धत्तस्य निदर्शेण पुत्र्या उद्धाहकारणम् ॥ १५४ ॥
 समाकर्ण्य वचस्तस्योत्पन्नं दूलं स्वमस्तके । लज्जमानो रतिं नैव क्षीघ्रं धाम्नि जगाम सः ॥ १५५ ॥
 खेती वाम्नी विनती मीलहकेरी खानि । आप तुरंगम मीमीइं तु पांचे आवे कानि ॥ १५६ ॥
 यावद्दृष्टं गृहं तेन संकुलं स्वजनैः सह । सखातो हृदये दाहो छिगुणस्तस्य तावता ॥ १५७ ॥

उक्तं च,

अन्यथा चिन्तितं कार्यं देवेन कृतमन्यथा । वर्षन्ति जलदाः शैले जलमन्यत्र गच्छति ॥ १५८ ॥
 ततो गृहागतं ग्राह साधुदत्तस्सहोदरम् । आहूय स्वजनं भ्रात-स्तवेप्सितं कृतं मया ॥ १५९ ॥
 भृशं खिन्नोऽथ चित्ते स यथा क्षारलवो ब्रणे । भ्रातरं स्वजनोपेतं वीक्ष्योवाच वरं कृतम् ॥ १६० ॥

यतः,

अर्थनाशं मनस्तापं गृहे दुश्चस्तिनि च । वञ्चनं चापमानोऽपि मतिमान्नो प्रकाशयेत् ॥ २६१ ॥
अन्यदा निर्वृतोद्गाहे साधुदत्तमुवाच सः । विचारणां विना कार्यं ज्ञातस्कृतमिदं त्वया ॥ २६२ ॥
सोऽप्याह न विज्ञानेऽहं लेखोऽयं लिखितस्त्वया । आत्मनो लेखमालोक्ष्य निनिन्दारूपानमेव हि ॥

यतः,

अर्घटितघटितानि घटयति सुघटितघटितानि जर्जरीकुरुते । विधिरेव तानि घटयति यानि
पुमान्नैव चिन्तयति ॥ २६४ ॥

अन्यच्च,

कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पकोटिशतैरपि । अवश्यमेव प्रोक्तव्यं कृतं कर्मशुभाशुभम् ॥ २६५ ॥
जलमनर्चितश्च अष्पणश्च मनर्वन्निश्च पुरेसि । देव प्रणश्च रे बप्पणा हुं पणि अवरकरेसि ॥ २६६ ॥
चम्पकश्रेष्ठिनोऽशेषो मित्रवर्गोऽचलत्ततः । वृद्धेनात्सायहं कृत्वा ज्ञामातृकोऽपि रक्षितः ॥ २६७ ॥

दृष्ट्वाग्रहं पितुःकन्या तस्थिवान् दृढ्वेदमनि । स्वगुणैः रञ्जयामास निखिलाग्रगरीजनान् ॥ १६७ ॥

यतः,

गृह्यते गुणिनिर्वित्त-मपि सङ्कटचेतसाम् । अन्यकूपात्पयः पात्रैः सुगुणैः किं न गृह्यते ॥ १६८ ॥
विद्वत्त्वं च नृपत्वं च नैव तुल्यं कदाचन । स्वदेशे पूज्यते राजा विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ॥ १७० ॥
अथैकदा तमस्विन्या-मुत्तरन्ती तिलोत्तमा । तृतीयचूमितो चूमौ द्वितीयेऽपि शनैः शनैः ॥ १७१ ॥
क्रियमाणं मिथो मन्त्रं पितृभ्यां प्राक् तदात्मनः । कर्णे दत्त्वा स्थितैकान्ते शुश्रावेति तिलोत्तमा ॥
अयं प्रिये ? सपत्नो मे जामाताऽशुब्धवंशजः । अनुक्रमेण रसंस्त्याय-स्वामी ज्ञान्यसुतस्य मे ॥ १७३ ॥
तदा नास्मत्कुले प्रव्यं जायते त्वं विचारय । इति हेतोर्विषं देयं त्वयास्य पानप्रोजने ॥ १७४ ॥
पुत्रीमोहो मनाक् चित्ते नानेतव्यस्त्वया प्रिये । पुत्रीवर्गेण केनापि कुलं कस्य न रक्षितम् ॥ १७५ ॥

१ सपन्नः शत्रुः

२ गृहस्वामी

यतः,

आज्जां ह्याहतीति जाजरी बेटी धनप्रोजनबाजरी । तार नेह असती नु नेह वहिखुं देव देखा-
वे ठेह ॥ १७६ ॥

अथवा,

पुत्रीमोहो विधेयो न ऋणबन्धे प्रवेदसौ । लात्वा लज्जं निजं पश्चा-द्यागच्छत्यन्यमन्दिरे ॥ १७७ ॥
एवं तस्य वचः श्रुत्वा कौतुकेन्या तथेत्यपि । अङ्गीकृतं तमादेशं निजप्रभुः स्त्रिया तया ॥ १७८ ॥

यतः,

स्वामिनः सेवकः श्रेणी स्वहायेव शरीरिणाम् । कार्यार्थकार्यविचार्येषु प्रिया पत्यनुवर्तिनी ॥ १७९ ॥
श्रुत्वा तद्रूचनं सर्वं वज्राद्देव दुःखिता । सापि दृष्यौ निजस्वान्ते द्विधा मे विषमागतिः ॥ १८० ॥

यतः,

अहगलद सरुद पिदं नहु गलद गलंति दो नयणा । दोवि विसमाद कजाद अहिणा-छुन्दुरी

गहिञ्चा ॥ १७१ ॥

यद्येवं द्वाप्यते ऋतुः पिता तेनापि मार्यते । अन्यथा तु मृतिर्भर्तु-स्तो व्याघ इतस्तटी ॥ १७१ ॥

इति ध्यात्वा गता शीघ्रं पुनस्तृतीयचूतले । अथोत्पन्नप्रतिज्ञा सा पतिं प्राहेति वद्वन्मा ॥ १७३ ॥

अथ स्वामिन्मया दृष्टं कुस्वप्नं भवदन्तकृत् । यत्नं मासेष्ट्यं यावद्भवताऽतो विधीयते ॥ १७४ ॥

पितृगृहे न भोक्तव्यं ताम्बूलं तु जनार्पितम् । नापि पेयं पयः पान-मन्त्रार्थे नियमस्तव ॥ १७५ ॥

यतः,

विमानतापि कर्त्तव्या परस्यायतिसुन्दरा । कणेषु क्षिप्यते द्वारः कीटोपद्रवरक्षणे ॥ १७६ ॥

हृथमित्रगृहे कार्यं नवद्विर्भोजनाविकम् । धीधनैर्धोर्यते किं न किञ्चित्स्त्रीणां वचो हितम् ॥ १७७ ॥

यतः,

निषिद्धमप्याचरणीयमापदि क्रीया सती नावति यत्र सर्वथा ।

घनाम्बुना राजपथे सपिष्ठले कचिहुधैरप्यपथेन गम्यते ॥ ३८८ ॥

श्रेयस्करं हितं पथ्य-मन्निधार्थं वचो हृदि । चम्पकेन स्वन्नार्थ्याः तद्गुब्धं मानितं मुदा ॥ ३८९ ॥

ततः शेते सकाशं स तृतीयजूमिकातले । सूर्योदये बहिर्यानि गृहात्परिवृतो नरैः ॥ ३९० ॥

स विश्वासमपि कस्य न करोति कदाचन । सदैव हृद्यमित्रेण साकं तिष्ठति निर्जयम् ॥ ३९१ ॥

यतः,

सज्जन ते सज्जन सही जुरूसद् स उवार । अंब न होवे अक्कमु जे जाति सहकार ॥ ३९२ ॥

अन्यदा वृद्धत्ताऽथ स्वन्नार्थ्यामाह हे प्रिये । किमिदं शीतलत्वं ते प्रत्यादेशे प्रवत्यपि ॥ ३९३ ॥

भर्त्तारं प्राह सा स्वामिन् किं करोमि कृपणं विना । तिष्ठत्यसौ बहिर्जुङ्क्ते सन्नः सुप्रदावृतः ॥ ३९४ ॥

पिबति नैव पानीयं ताम्बूलं तु कदापि न । आस्वादति सदा शेते तृतीयजूमिकातले ॥ ३९५ ॥

यच्चिन्त्यतेऽनर्थकरं परस्य तस्यैव गेहे पतति ध्रुवं तत् । आख्यानकं सत्यमिदं बभ्रूव दृढो मृतो

जीवति चम्पकोऽयम् ॥ ३२७ ॥

तं विनाश्यात्मनस्तेऽपि बहिः कूपजलेन तु । रुधिराक्तवपुः शस्त्र-शोभां ततो विचिक्षिपुः ॥ ३२८ ॥

कृतकृत्यमिवात्मानं मन्यमाना गता गृहे । पुनः सूर्योदये जाते तत्रागच्छन्ति धातुकाः ॥ ३२९ ॥

समुपलभ्य निर्जीवं श्रेष्ठिनं स्वामिनं निजम् । रुरुडुर्बाढशब्देन तत्पुरः पापकारिणः ॥ ३३० ॥

यतः,

किं करोति नरः प्राज्ञो मूर्खो वाप्यथ पण्डितः । दैवो यस्य हृदयान्वेषी करोति विफलां क्रियाम् ॥ ३३१ ॥

बृद्धप्रभूतशोकार्त्तः श्रेष्ठिभ्रातातिवह्वन्नः । साधुदत्तोऽपि हृद्वाहे मृतस्तत्र विधेर्वशात् ॥ ३३२ ॥

ततस्तयोर्भृत्यकर्मक्रियायाः करणान्तरे । चम्पकः स्वजनैः सर्वैः कृतस्तद्गृहनायकः ॥ ३३३ ॥

यतः,

॥ ३३५ ॥

મૃત્યુઃ શરીરગોષ્ઠારં રક્ષિતારં ધરાધનમ્ । હુશ્ચારિણીવ હસતિ પિતરં પુત્રવત્સલમ્ ॥ ૩૩૫ ॥
અથવા

અથવા ॥ ૩૩૬ ॥

તરલતુરંગમજવરે હલલેની મરે બયદ્ધ ॥ ૩૩૬ ॥
કુપણ કેદ્ધ ધનમેલેવે વિલસી જાદ્ વયદ્ધ । તરલતુરંગમજવરે હલલેની મરે બયદ્ધ ॥ ૩૩૭ ॥
ચતુર્દશસ્વર્ણકોટીઃ વિશાલાપુરતઃ સ્વકાઃ । આનાપ્ય ૧માલિનીપુર્યાં શુદ્ધકે સપ્ત સુલ્લાનિ ચ ॥ ૩૩૮ ॥

યતઃ,

ચતુર્દશસ્વર્ણકોટીઃ વિશાલાપુરતઃ સ્વકાઃ ॥ ૩૩૮ ॥

પેલું સુલ્લ જે દીલ્લદ નરા બીજુ સુલ્લ જે રણવિણવરા ।

પેલું સુલ્લ જે વસીયે ઠામ ચલણું સુલ્લ જે ન જદ્ ગામ ।

ત્રીજું સુલ્લ જે વસીયે ઠામ ચલણું સુલ્લ જે મહિલા હાથે

પાંચમું સુલ્લ જે નિજ ધન સાથે ઠલું સુલ્લ જે ૩૩૯ ॥

પાંચમું સુલ્લ જે નિજ ધન સાથે ઠલું સુલ્લ જે ૩૩૯ ॥

૧ માલિનીપુર્યાં ચમ્પાપુર્યાં ॥

अन्यच्च,

चन्दनं घतुरक्षारं चामरं चीरचन्द्रमाः । चम्पकं चतुरा नारी ग्रीष्मे सप्त सुखावहाः ॥ ३३ए ॥
पटम्बरः पयः पानं पट्टकं प्रौढमन्दिरम् । पुराणं पद्मनेत्रा? च रक्षर्यां सप्त सुखावहाः ॥ ३४० ॥
तैलं तापनस्ताम्बूलं तूलिका तप्तभोजनम् । तप्तवारि तरुणी तु शीते सप्त सुखावहाः ॥ ३४१ ॥

यतः,

सकलमंजुलमंगलमालिका वितनुते सद्ने शुभसम्पदः । हरति विघ्नततिः कुरुते शिवं तनुम-
तां जिनधर्मसुरद्रुमः ॥ ३४२ ॥
अबन्धूनामसौ बन्धु-रसखीनामसौ सखा । अनाथानामसौ नाथो धर्मो विश्वैकवत्सलः ॥ ३४३ ॥
कालान्तरेऽथ सखातो नायको व्यवहारिणाम् । पूर्वपुण्योदयात्सोऽपि समभूत्संपदान्वितः ॥ ३४४ ॥

१ परमं चित्तमित्यपि ।

२ शब्दयामित्यपि ।

निधाने षण्णवतयो बभ्रुवुः स्वर्णकोटयः । व्याजान्तरे व्यवसाये तज्जाताः स्वर्णकोटयः ॥ ३४५ ॥
 सहस्रं यानपात्राणि तथैव शकटानि च । सप्तभ्रूमिशृद्वावासाः त्राणशालापणानि च ॥ ३४६ ॥
 गजाश्वाः पञ्चशतशः सुन्नटाः पार्श्ववर्त्तिनः । अन्येऽपि सुन्नटाः पञ्चाशत्सहस्राणि सन्ति च ॥ ३४७ ॥
 उष्ट्रा लक्षं पुनस्तस्य बलीवर्दीस्तथैव च । अन्येऽपि दशलक्षाः स्युर्धृषाश्च दृष्टिवाहकाः ॥ ३४८ ॥
 गोलुखानां शतमेकं पुनस्तस्य निकेतने । सौवांगदशसहस्र-सेवका व्यवहारिणः ॥ ३४९ ॥
 तस्याङ्गुल्लोके ऋवति प्रत्यहं लक्षमेव हि । करुणानामनाथानां दशलक्षा दिने दिने ॥ ३५० ॥
 स जैनमुनिसंसर्गा-त्परोऽभ्रूञ्जवकाग्रणीः । कारिता एकसहस्रं प्रासादाः परमार्हताम् ॥ ३५१ ॥
 प्रवालस्वर्णपाषाण-रत्नरूप्यादिभिः पुनः । अर्हतां प्रतिमास्तेन निर्मापिताश्च लक्षशः ॥ ३५२ ॥
 एवं तु भोगसामग्रीं देवानामपि दुर्लभाम् । बुद्धानः स्वगृहावासे धन्यस्तिष्ठति धर्मधीः ॥ ३५३ ॥

? स्वस्येदं सौमं ।

यतः,

इक्षोर्विकारा मतयः कवीनां गवां रसो बालकचेष्टितानि । ताम्बूलमन्त्रं तरुणीकटाक्ष एता-
न्यहो सन्ति न शक्रनाके ॥ ३५४ ॥

उक्तं च,

निम्नाण रवो तुरिध्याण हिंसणो मग्गणजणाणकरप्पसरो । गुहरीरविलोअणसहो धन्नाण घरे
समुल्लवइ ॥ ३५५ ॥

अन्यदा केवलज्ञानी श्रीगुरुः समवासरत् । वन्दनार्थं गता लोका-स्तत्रोद्यानेऽपि भूरिशः ॥ ३५६ ॥
अवन्दत समागत्य चम्पकः सपरिहृदः । ततः केवलिना तत्र वितेने धर्मदेशना ॥ ३५७ ॥

यतः,

दानं सुपात्रे विशदं सुशीलं तपो विचित्रं शुभ्रभावना च । भ्रवाणैवोत्तारण्यानपात्रं धर्मं चतु-
र्धो जिनपा वदन्ति ॥ ३५८ ॥

राज्यं सुसम्पदो ज्ञोगाः कुले जन्म सुरूपता । पाण्डित्यमायुरारोग्यं धर्मस्यैतत्फलं विदुः ॥३५॥
धणमिव चिंतद् धम्मं जीविअमिव जीवयाइं रवेइ । सुरतरुमिव सुगुरूपयं आराइइ सो लहइ
सिद्धी ॥ ३६० ॥

इत्यादिका श्रुता धर्म-देराना तैश्च तद्गुरोः । उत्पन्नसंशयः पश्चाद्-गुरुं पप्रच्छ चम्पकः ॥ ३६१ ॥

यतः,

श्रुत्वा धर्मं विजानाति श्रुत्वा त्यजति दुर्मतिम् । श्रुत्वा ज्ञानमवाप्नोति श्रुत्वा मोक्षं च गच्छति ॥
जगवन् किं मया पूर्वजन्वेऽपि सुकृतं कृतम् । येनेहशी ज्ञवेऽमुष्मिन् सज्जाता सम्पदा मम ॥३६३॥
बृद्धत्वेन किं पापं कृतं स्वपूर्वजन्मनि । निर्गमिता अपि येन षण्णवतिस्वर्णकोटयः ॥ ३६४ ॥
पूज्यस्थाने वधोपाय उत्पन्नः केन कर्मणा । भृशुरस्य मयि केन कर्मणा जीवितोऽस्म्यहम् ॥३६५॥
अज्ञातकुलजातस्य मे वृद्धा मिलिता कथम् । मयि निरपराधेऽपि श्रेष्ठिनो वैरकारणम् ॥ ३६६ ॥

यतः,

सद्यो पुष्पक्याणं कम्माणं पावए फलविवागाइं । अवराहे सुगुणेसुअ निमित्तमित्तं परो होइ ॥ ३६७
गुरुः प्रोवाच भो भद्र निजं पूर्वभवं दृष्टु । सुमेखकामिधाना पू-स्तदासन्ने तपोवने ॥ ३६८ ॥
अच्यूतां तापसौ वृद्धौ कन्दमूलाशिनौ युगौ । भवदत्तन्नवच्यूतो नामानौ तापसाग्रिमौ ॥ ३६९ ॥
पञ्चवह्निस्नानधूमः पानादिदुस्तपं तपः । एकाग्रमनसावेव सन्तप्य तौ दिने दिने ॥ ३७० ॥
आद्यः कुटिलकश्चैव द्वितीयः सरलः सदा । उभयकरणी चैका मनोज्ञावाः पृथक् पृथक् ॥ ३७१ ॥

यतः,

एकोदरसमुत्पन्ना एकनक्षत्रजातकाः । न भवन्ति समा शीला यथा बदरिकएटकाः ॥ ३७२ ॥
दम्भन्नावेन सङ्गर्भो विहितो विफलीभवेत् । शुद्धचित्तैः शुभो धर्मः सेवितः फलदोऽखिलः ॥ ३७३ ॥

यतः,

धम्ममि नडि माया न य कवं आणुअत्ति ऋणिअं च । फुरुपागरुमकु म्बिलं-धम्ममवयणमुजुअं
जाणह ॥ ३९४ ॥

॥ ३९५ ॥

॥ ३९६ ॥

॥ ३९७ ॥

॥ ३९८ ॥

॥ ३९९ ॥

॥ ४०० ॥

॥ ४०१ ॥

यतः,

कोहो पिइ पणसेइ माणो विणयनासणो । माया मित्ताण नासेइ लोहो सबविणासणो ॥ ३७२ ॥
 बेउजेउवसणं आयासकाळे संजयविवागो अ । मरणं धम्ममं सो अरइ अट्ठाउ सबाइ ॥ ३७३ ॥
 रत्तमेकं लक्षमूढ्यं कस्यापि व्यवहारिणः । ग्रहणकं गृहे मुक्त्वा प्रौढावासमकारयत् ॥ ३७४ ॥
 शेषरत्नचतुष्कं तु गुप्तस्थानेऽप्यगोपयत् । तीर्थयात्रामितः कृत्वा महासेनः समागतः ॥ ३७५ ॥
 शीघ्रं गत्वा महासेनो रत्नन्यासीकृतो गृहे । लक्षमूढ्यानि रत्नानि पश्चान्निजान्ययाचयत् ॥ ३७६ ॥
 श्रेष्ठी प्रोवाच कस्त्वं भोः कदायातोऽत्र कोऽप्यहम् । अन्यव्रान्त्या भवानत्रा-गतोऽन्यत्र गवेषय ॥
 वयं कस्यापि न कुर्मो न्यासापहरणं लक्षम् । पुनर्नैवादृशां तीर्थ-यात्रार्थिनां विशेषतः ॥ ३७७ ॥

यतः,

कन्यागोत्रम्यलोकानि न्यासापहरणं तथा । कूटसाक्षं च पश्चेति स्थूलासत्यान्यकीर्तयन् ॥ ३७८ ॥

अन्यच्च,

॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

संनयः पश्यपदन्ते च संशय उक्त । कथापि कश्चित् ।

अपत्यपतिगुह्यं किञ्चिद् बुद्ध्या च काश्चित् पुत्रवन्ति ॥ इणः ॥

मानने किञ्चिदप्युच्यते । प्रत्यक्षचारा वाच्यता प्रम-
 (८) निम्न समुदाहरन्ति प्रत्यक्षचारा वाच्यतां वृत्तिजां प्रम-

लखन । काश्च वैदग्ध्यं कुलया । वताम् । इति । न विन्यवहारे याति

विन्नवा वा...
-नि मेनो निगह त्व-मन्य

[illegible]

इदं नैव विवक्ष्योऽन-दाकार्यं श्रद्धता वयः । कः श्रेष्ठी ताप

महासना कः पुण्ड्रिका

पुनः । परे हितः शिला

विचित्रोद्भवा राजा मन्त्रा कुशाक्षिका

五

तापसोऽङ्गानराग्निश्च तलारः सर्वलुण्टकः । वसति शौद्विकोऽन्यायी वेदया कपटकूञ्चिका ॥३९७॥
 इति श्रुत्वा वचस्तस्य महासेनो व्यचिन्तयत् । अहो गतानि रत्नानि मेऽत्रार्थे संशयो न हि ॥३९८॥
 अत्रान्तरे वशा काचिन्मुक्तकेशा रुदन्त्यगात् । क्षोणिश्रुजः सन्नाथां तु महासेनोऽन्वगात्तदा ॥४००॥
 रोद्विषीति कथं राज्ञा पृष्टे कात्यायनी जगौ । राजन्नहं परास्कन्दिमाता वसामि ते पुरे ॥ ४०१ ॥
 केनापि कलहं नैव करोमि वैरकारणम् । मौनं विधाय तिष्ठामि गृहे यामि न कस्यचित् ॥४०२॥
 निराधारा नराधीश देवदत्तनिकेतने । खात्रं दातुं गतः पुत्रो ममाद्य रजनीमुखे ॥ ४०३ ॥
 स्रष्टा तदुपरिन्निचे-र्जर्जरत्वाद् गृहस्य च । ततो मे तनयो मृत्यु-माप स्वाभिन् च साम्प्रतम् ॥४०४॥

यतः,

मदेकपुत्रो जननी जरतुरा नवप्रसूतिर्वरटा तपस्विनी ।
 गतिस्तयोरेकजनस्तमर्हय-न्नहो विधे त्वां करुणं रुणदि नः ॥ ४०५ ॥

राजन्नहं निराधारा वृक्ष पुत्रवियोगिनी । कः करिष्यति मे चिन्तां प्रोजनाढादनादिकाम् ॥४०६॥
 इति प्रोच्य जराजीर्णा गाढस्वरेण रोदिता । चिन्तां मा कुरु राजाह करिष्याम्यधुना पुनः ॥४०७॥
 निश्चिन्ता भव प्रो वृद्धे सन्मान्येति विसर्जिता । देवदत्तः समाहूतः महेन्द्रो धरणीजुजा ॥४०८॥
 वृद्धो त्वया वासप्रित्तिर्जर्जरी कारिता कथम् । स जगौ नैव जानेऽहं जानाति सूत्रधारकः ॥ ४०९॥
 येन तत्सूत्रधारस्य पूर्णद्वयं मयार्पितम् । सूत्रधारः समाहूतः सोप्याह दूषणं न मे ॥ ४१० ॥
 एकाग्रमनसा स्वामिन् प्रित्तिकाचयनाय च । संस्थितोऽहं यदा तावत् श्रेष्ठिपुत्री समागता ॥४११॥
 विहितस्फारक्षोप्राज्ञा नवयौवनमाश्रिता । सङ्गता तत्र मे दृष्टिस्तद्भवेत्सिथिलेष्टिका ॥ ४१२ ॥
 श्रूयैनाकारिता देव-दत्तपुत्री पुनस्तदा । साऽवोचन्न विजानेऽहं जानाति तापसो ध्रुवम् ॥ ४१३ ॥
 स्वामिन्नप्रपरिवाट् ते सन्मार्गे तिष्ठति व्रती । तदर्शनद्वियोन्मार्गे गताहं तन्न दूषणम् ॥ ४१४ ॥
 संन्यासिकः समाहूतः सोऽज्जणद्व श्रूयते तव । जामाताऽध्वं समारुह्याऽशिक्षन्मङ्गलां गतिम् ॥

तेनाहं स्वखितस्तत्र नं दोष इति मे स्फुटम् । जामाताकारितस्तेन सोप्याह दूषणं विधेः ॥४१६॥
 बुद्धित्यातिता येन धात्रा तत्कर्मकारिणा । ततो मन्त्रीश्वरं प्राह भवताकार्यते विधिः ॥ ४१७ ॥
 येनाहमेवमन्यायं न क्षमामि कदाचन । मन्त्री प्राह सापराधः स्वष्टा नष्टो भवद्भयात् ॥ ४१८ ॥
 ऋजुजाऽकार्यं दैवज्ञो जल्पितो क्षप्स्यते विधिः । विलोक्य शुद्धत्वेन वद त्वं निर्णयं मम ॥४१९॥
 श्रुत्वा भोजनाय स्वं क्षमापः समगात्ततः । इति श्रुत्वा वचस्तेषां महासेनो व्यचिन्तयत् ॥४२०॥
 ज्ञातोऽहो भूजुजां धर्मो रत्नान्येव गतानि मे । प्राणानामत्र सन्देहो भ्रावी पूत्करणेन किम् ॥ ४२१॥
 वेदयागृहे ततो गत्वा ज्ञापितो निखलो निजः । वृत्तान्तः पञ्चरत्नानां महासेनेन तीर्थिना ॥४२२॥
 वेदयया कथितं तस्य सज्जातकृपया तया । असमाधिर्विधेया न त्वया काचिन्मनागपि ॥ ४२३ ॥
 वेदयाहं कपटकूश्ची जानीहि त्वं विशेषतः । वालयिण्यामि रत्नानि निजबुद्धिबलेन ते ॥ ४२४ ॥

यतः

वरं बुद्धिर्न सा विद्या विद्यातो बुद्धिरुत्तमा । बुद्धिहीना विनश्यन्ति यथा ते १सिंहकारकाः ॥४२५॥

१ पृथिवीभूषणे पुरे गदाधरश्रीधरगंगाधरलक्ष्मीधरकमलाधरनामानो द्विजन्मानो मिथः प्रकामं प्रीतिभाजः
पंच सुहृद् आसन्, तेषु चत्वारोऽधीतशास्त्रा अपि विमतयः, पंचमस्तु कमलाधराभिधोऽनधीतशास्त्रः, परं मतिमान् ।
एकदा ते पंचापि संभूय परदेशे प्रस्थिताः, क्रमेण महतीभरण्यानीं प्राप्ताः परस्परमिति जगुः वयं चत्वारः पण्डिताः,
अयं तु सर्वस्तेन कनकादिलाभेऽपि नास्य भाग इति निश्चित्य पुरतो गच्छन्तस्ते कापि प्रदेशे स्वयं श्रुतस्य सिंहस्य क-
लेवरं विलोक्य स्वस्वविद्यामाहात्म्यविलोकनार्थमिति प्रोचुः । तदा चादियः स्नाह । मृतस्यास्य सिंहस्येमान्यस्थीनि य-
थास्थानं निवेद्यामीति मम शक्तिः, ततो द्वितीयोऽवोचत्, तथाविधस्य सिंहस्य चर्म सूत्रयामीति मम शक्तिः, ततस्तृ-
तीयः स्नाह तादृशस्य सिंहस्य मांसरुधिरादिधातून् विदधामीति मम शक्तिः, ततश्चतुर्थः प्रोचिवान् अहमेनं सिंहं संजी-
वयामीति मम शक्तिः । इत्यभिधाय पठितवाल्लिखैस्तैस्त्रिभिः स्वस्वोक्ते कृते सति स्वोक्तं कर्तुमुद्यतं पठितमूर्खं चतुर्थं वि-
लोक्य मतिमान् पंचमः प्राह, हे सुहृदो मृतेन पञ्चाननं मा संजीवयत ! किं चासौ जीवितो नास्माकं शिवकर इत्या-
त्मभिन्नोक्तमकुर्वत्सु तेषु मतिमन्मुख्यः स निकटवर्त्तिनमेकं तरुमारोह । ततः संजीवितः स केशरी तान् विनाश्य वने
विजहार कमलाधरोऽपि ततः समुत्तीर्य देशान्तरे स्वमतिरंजितेभ्यो राजादिभ्यो धनं प्राप्य क्षेमेणागारभागमत् ॥ इति
मतिविषये कमलाधरविप्रकथा ॥

स्वगृहात्सारत्नानि मञ्जूषायां बहून्यपि । निक्षिप्य सा सखीयुक्ता चचाक्ष श्रेष्ठिनो गृहे ॥४२६॥
 श्रेष्ठिनं प्राह हे श्रेष्ठिन् वसंतनगरे मम । अस्ति कण्ठगतप्राणा रोगार्ता जग्निनी भृशम् ॥४२७॥
 मित्त्वनार्थमहं तस्या गच्छामि तावके गृहे । तावदेतानि रत्नानि रक्षणीयानि मे त्वया ॥ ४२८ ॥
 पुण्यवान् परचित्तज्ञः श्रद्धालुः करुणापरः । निर्दोष्नी व्यवहारी त्वमिति हेतोर्गृहाण ज्ञोः ॥४२९॥
 कक्वाचिन्मृत्युमापन्ना स्वसा मत्प्राणवद्भ्राता । अन्नावहं प्रविद्धामि तस्या मोहान्महामते ॥४३०॥
 एतत्सर्वं सुधर्मेऽपि व्ययितव्यं तदा त्वया । इति श्रुत्वा वचस्तस्या हृष्टः श्रेष्ठी निजोऽञ्जले ॥४३१॥
 इतश्च कृतसंकेतो महासेनः समागतः । याचयामास रत्नानि निजानि श्रेष्ठिसन्निधौ ॥ ४३२ ॥
 वदौ रत्नचतुष्कं च बहुद्रव्यान्निक्षिप्सया । ज्ञापनाय स्वशुद्धत्वं गणिकायाः पुरः पुनः ॥ ४३३ ॥
 याचितं पञ्चमं रत्नं तत्पार्श्वे तेन तीर्थिना । गृहं ग्रहणके मुक्त्वा पञ्चमं रत्नमर्पितम् ॥ ४३४ ॥

१ निजमनसि ।

॥४३५॥

जीविता स्वसा ॥४३५॥

॥४३६॥

कुत्रचित्कर्मकारिणी ॥४३७॥

वञ्चनामतिः ॥४३८॥

श्रेष्ठो नर्तितो वञ्चनामतिः ॥४३९॥

नर्तनं क्रियते कथम् ॥४४०॥

पृष्टा नर्तनं क्रियते कथम् ॥४४१॥

नृत्यामि रत्नलाभतः ॥४४२॥

नृत्यं चकार वेश्या तन्महासेनस्ततः ॥४४३॥

महासेनस्ततः पृष्टः नृत्यामि रत्नलाभतः ॥४४४॥

त्रयोऽपि नर्तितुं क्षमा मिलिताः पूजना घनाः ॥४४५॥

महासेनस्ततः पृष्टः नृत्यामि रत्नलाभतः ॥४४६॥

स्वस्वसुजीवनात्साह नृत्यामि गणिकाप्यहम् ॥४४७॥

श्रेष्ठो प्रोवाच त्वं नृत्यसि भृशम् ॥४४८॥

अनया वञ्चितो बाढ-मिति नृत्यामि साम्प्रतम् ॥४४९॥

पुनः प्रोवाच हे श्रेष्ठिन् कथं त्वं नृत्यसि भृशम् ॥४५०॥

परं केनाप्यहं नैव वञ्चितो वञ्चनामतिः ॥४५१॥

पञ्चादेतानि रत्नानि गृहीतानि गणिकया ॥४५२॥

यतः

गतानि पञ्चरत्नानि गतं मत्प्रौढमन्दिरम् । पञ्चादेतानि रत्नानि गृहीतानि गणिकया ॥४५३॥

धुत्तपणो लो जगिण्डं जइ वैचिजइ पाप । अवरलोके वैचिइ सो वैचिजइ आप ॥४५३॥

हस्यमानो जनैः सर्वैर्भहादुःखी ततोऽन्नवत् । वैराग्याद्भ्रुकश्रेष्ठी प्रपेदे तापसव्रतम् ॥ ४४४ ॥
निजे पुरे महासेनो निर्विघ्नतः समागमत् । पञ्चरत्नप्रसादेन सुखी जातः स निर्भरम् ॥ ४४५ ॥

यतः,

मृदुत्वचेतसा लोका न तु काठिन्यचेतसाम् । खरांशुः सेवकैर्हिनः शीतांशुः सेवकान्वितः ॥ ४४६ ॥
अथान्यथा तत्र देशे जातं द्वादशवार्षिकम् । दुर्भिक्षं द्रुधया लोका म्रियन्ते स्म निकेतने ॥ ४४७ ॥
केऽपि देशान्तरं याताः केऽपि तत्रैव संस्थिताः । द्रुधात्ताः केऽपि दृश्यन्ते कणं कापि न लज्यते ॥
विक्रीयन्ते द्रुधार्त्तिभिः पितृभिस्तनयादयः । स्थाने स्थाने विलोकयन्ते श्करांकानि बहून्यपि ॥ ४४८ ॥

यतः,

पश्यतामुदयमीयते रविः पश्यतां च पुनरस्तमीयते । सम्पदां च विपदां च संगमे स्तोकमन्त-

१ करं कानि कसदंल्लुनि नाळिकेरफलादिनिर्मितानि पात्राणि वा ।

रमिदं वदन्निव ॥ ४५० ॥

एवंविधं तु समयं स भवेति महामतिः । महासेनो महीषीठे सत्राकारमकारयत् ॥ ४५१ ॥

यतः,

अग्निमुखागतमार्गणधोरणी-ध्वनितपद्मवितांबरगह्वरे । वितरणे वरणे च समुद्यते भवति कोऽपि

पुमान् विरलः पुनः ॥ ४५२ ॥

दीनानुकम्पया दान-श्रद्धया सर्वतो दिशम् । पटहोद्घोषणं तत्र कारितं तेन धीमता ॥ ४५३ ॥

यतः,

क्षत्रूणां हयशस्त्रबन्दिषु भवेद्भव्यव्ययः प्रायशो
भ्रूमध्ये कृपणात्मनां व्यसनिनां स्त्रीद्युतचौर्योद्यमे ।
शृंगारे पणयोषितां स वणिजां पण्ये कृषौ क्षेत्रिणां

पापानां मधुमांसयोः सुकृतिनां धर्मोपचारोत्सवे ॥ ४५४ ॥

सत्राकारे स दीनानां ग्लानरंकद्वुधार्तिनाम् । महासेनोऽकरोच्चिन्ता-मग्निमानविवर्जितः ॥ ४५५ ॥

यतः,

दुष्के धम्मपरिक्का सुहृरुपरिक्का होइ संगामे । वसणे मित्तपरिक्का दानपरिक्का होइ दुक्काले ॥
एका वृद्धा तदा काचिन्निराधारा द्युधार्त्तया । जातन्यद्दांगशोकत्वा-त्सत्राकारे समागमत् ॥ ४५६ ॥
निजे गृहे समानीय कारिता तत्प्रतिक्रिया । कृपारसनिमग्नेन वर्यवैद्यस्य सन्निधौ ४५७ ॥
ततो निरामया जाता सा वृद्धा सुखन्नागिनी । त्वन्नाथ्या गुणसुन्दर्या तद्दानमनुमोदितम् ॥ ४५८ ॥
महासेनस्ततो मृत्वा त्वं जातश्चम्पकाग्निधः । गुणसुन्दर्यग्रद्गृहे तव त्रार्या तिलोत्तमा ॥ ४५९ ॥
या वृद्धा पालिता यत्र सत्राकारे पुनस्त्वया । सा मृत्वा स्थविरी जाता कष्टात्त्वं रक्षितो यया ॥ ४६० ॥

१ न्यक्षं सर्वम् ।

यतः,

जातिस्मराणि नेत्राणि जानन्ति प्रियमप्रियम् । अप्रिये संकुचेद्दृष्टिः प्रिये याति विकस्वरम् ॥४६३॥
 तापसव्रतमाराध्य धनीशो वञ्चनामतिः । वृद्धत्तोऽभूत् पुनः षण्णवतिस्वर्णकोटिभ्राक् ॥ ४६३ ॥
 तापसव्रतमाराध्य धनीशो वञ्चनामतिः । वृद्धत्तोऽभूत् पुनः षण्णवतिस्वर्णकोटी-स्तेनोपाज्यं तवार्षिपताः ॥ ४६४ ॥
 पूर्वे ऋगे पञ्चरत्ना-पहारादिह विष्टपे । षण्णवति स्वर्णकोटी-स्तेनोपाज्यं तवार्षिपताः ॥ ४६४ ॥

यतः,

वहमारण्यप्रकाण-दाणपरधणविलोवणाईणं । सधजहन्नो उदडे दसगुणिडे इक्कसिकयाणं ॥४६५॥
 तिब्बयरे पडरे सयगुणिडे सयसहससकोम्भिगुणे । कोमाकोम्भिगुणे वा हुज्ज विवागो बहुतरो वा ॥
 पूर्वे ऋगे त्वया यस्य श्रेष्ठिनो वञ्चनामतेः । कृतः पराजवस्तेन जातं चिरं तवोपरि ॥ ४६५ ॥
 त्वया कुलमदः पश्चा-न्महासेनभवे कृतः । दास्यास्त्रिविक्रमेऽयस्य जातस्तेन त्वमात्मजः ॥४६६॥
 इति पूर्वभवं श्रुत्वा चम्पको जातसंवरः । दीक्षां दत्त्वा स्वन्नार्थायुक् संजगाम सुरालयम् ॥४६६॥

तत्पादपद्मपरिमल-सेवी श्रीधर्म^१सिंहगणिनामा । तत्पादपङ्कजसेवी जयविमलगणिर्गणे जीयात् ॥
श्रीध्याम्रस्थलचातुर्मासि मध्यस्थप्रीतिविमलेन । शशिरसबाणाग्र्यब्दे (१६५३) विहिताः श्लो-
काश्चरित्रस्य ॥ ४७७ ॥

इति श्रीमत्तपागणगणनांगणदिनमणिनद्वारकनद्वारकनद्वारकश्रीध्यानन्दविमलसू-
रिशिष्यश्रीहर्षविमलगणिशिष्यपण्डितजयविमलगणिपादपद्मसेविपण्डित-
प्रीतिविमलगणिविरचिता श्रीचम्पकश्रेष्ठिकथा सम्पूर्णा ॥

१ श्रीहर्षविमलगणिरित्यपरनामधारी ।

अतः,

नरयगद्गमणपकिहृहृणैकण दहृ षणसिणा रणणा । अमरविमाणं पचं तं आयरिअपयनावेण॥

अन्यच्च,

शिरसि सुमनःसंगा-धार्यन्ते तंतवोऽपि हि । ते तु पादेन मृज्यंते पटेषु मलसङ्गताः ॥ ४७१ ॥
शुणवर्जनसंसर्गो याति स्वल्पोऽपि गौरवम् । पुष्पमाद्यानुसङ्गेन सूत्रं शिरसि धार्यते ॥ ४७२ ॥
महाविदेहदेत्रेषु समुत्पद्य ततः पुनः । तज्जीवो ब्रतमादाय मोक्षगामी न्नवेत्ततः ॥ ४७३ ॥

आर्या च,

तपगहमानसे यः सूरिः श्रीह्रीरविजयसूरिः । शुक्कट्टिपक्षचारी राजितो राजद्वंस इव ॥ ४७४ ॥
तरुपट्टधारिवीरः सूरिः श्रीविजयसेनसूर्यनिधः । स जयतु जीवलोकेऽपि यावन्मेरुर्नवेदचक्रः ॥ ४७५ ॥

Udit Singh's Library

Udit Singh's Library
L. No. 100 of 1911

